

РЕШЕНИЕ

20.03.2023

с. Верхний Услон

КАРАР

№ 32-430

Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы
Уставы проекты турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль Законга, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» Татарстан Республикасы Законына, Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районында ачык тыңлауларны оештыру һәм үткөрү тәртибе турында Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Советының 02.08.2017 елның 24-254 номерлы карары белән расланган Нигезләмәгә таянып,

Югары Ослан муниципаль районы Советы
Карар итте:

1. Югары Ослан муниципаль районы Башлыгы урынбасары һәм Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитеты житәкчесе тәкъдим иткән Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Уставы проекты беренче укылышта кабул итәргә һәм аның өстендә эшне тәкъдимнәрне, төзәтмәләрне һәм искәртмәләрне исәпкә алып дәвам итәргә (1 нче кушымта).

2. Югары Ослан муниципаль районы Уставы проекты буенча килгән тәкъдимнәрне кабул итү, исәпкә алу һәм карау буенча түбәндәге составта эшче төркем төзәргә:

- Никитина Людмила Николаевна – эшче төркем рәисе, Югары Ослан муниципаль районы Советы Аппараты житәкчесе;

- Пичугина Надежда Валерьевна – эшче төркем секретаре, Югары Ослан муниципаль районы Советының оештыру-хокукый һәм кадрлар эше бүлеге начальнигы;

Эшче төркем әгъзалары:

- Колесова Елена Евгеньевна – Югары Ослан муниципаль районы Финанс-бюджет палатасы рәисе;

- Хурматуллина Лилия Ильфаровна – Югары Ослан муниципаль районы Контроль-хисап палатасы рәисе;

- Бурдин Виктор Михайлович – Югары Ослан муниципаль районы Килди авыл жирлеге башлыгы;

3. Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Уставы проектына гражданнарның тәкъдимнәрен исәпкә алу тәртибен расларга (2 нче кушымта).

4. Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Уставы проектын тикшерүдә гражданнарның катнашу тәртибен расларга (3 нче кушымта).

5. Югары Ослан муниципаль районы Уставы проекты буенча ачык тыңлауларны 2023 елның 3 апрелендә 10.00 сәгатътә Югары Ослан муниципаль районы Советының утырышлар залында, Югары Ослан авылы Чехов урамы, 18 йорт адресы буенча уздырырга.

6. Эшче төркемгә Югары Ослан муниципаль районы халкының килгән тәкъдимнәрен гомумиләштерергә һәм аларны Югары Ослан муниципаль районы Советына карауга кертергә.

7. Әлеге карарны Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында, шулай ук Югары Ослан муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырырга.

8. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Югары Ослан муниципаль районы Советының законлылык, хокук тәртибе һәм регламент буенча даими комиссиясенә йөкләргә.

Совет рәисе урынбасары,
Югары Ослан муниципаль районы
Башлыгы урынбасары

С.В. Осянин

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЮГАРЫ ОСЛАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ УСТАВЫ ПРОЕКТЫ

I бүлек. Гомуми нигезләмәләр

Статья 1. Муниципаль район һәм аның статусы

1. «Югары Ослан муниципаль районы» муниципаль берәмлегенә Татарстан Республикасы законнары нигезендә муниципаль район статусы бирелгән.

2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме «Югары Ослан муниципаль районы» Татарстан Республикасы (алга таба текст буенча Район).

Статья 2. Районның территориаль төзелеше

«Югары Ослан муниципаль районы» муниципаль берәмлеге составына түбәндәге муниципаль берәмлекләр керә:

Шәһәр биләмәсе статусына ия «Иннополис шәһәре» һәм Иннополис шәһәреннән һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Олы Меми авыл җирлеге», Олы Меми авылыннан (административ үзәге), Заборная Поляна авылыннан, Ивановское поселогыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Бурнаш авыл җирлеге», Татар Бурнашы авылыннан (административ үзәк), Юматово авылыннан, Гаврилково, Ломовка, Тыныч Плес, Каинки авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Вахитов авыл җирлеге», Мулланур Вахитов ис. авыл (административ үзәк), Ташевка авылы, Ватан, Гребени авыллары, Бакча-Сарай поселогы һәм аның тирәсендәге территорияләр;

«Введенский Бистәсе авыл җирлеге», Введенский Бистәсе авылыннан (административ үзәк), Елизаветино, Медведково, Савино авылларыннан, Көнчыгыш Йолдыз поселогыннан, Балалар шифаханәсеннән, Петропавловск Слободасыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Югары Ослан авыл җирлеге», Югары Ослан авылыннан (административ үзәге), Студенц авылыннан, Киров ис. авыл һәм аның тирәсендәге территорияләр;

«Канаш авыл җирлеге», Канаш авылыннан (административ үзәге), Түбән Күл, Йолдыз авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Килди авыл җирлеге», Килди авылыннан (административ үзәк), Федяевка авылыннан, Уланово, Харино авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Карагуҗа авыл җирлеге», Карагуҗа авылыннан (административ үзәге), Егидерево, Патрикеево авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Куралово авыл җирлеге», Куралова авылыннан (административ үзәк), Рус Бурнашы авылыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Мәйдан авыл җирлеге», Мәйдан авылыннан (административ үзәге), Ясная Звезда авылыннан, Теньки урманчылыгы поселогыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Макыл авыл җирлеге», Рус Макылы авылыннан (административ үзәге), Сеитово авылыннан, Исаево, Клянчино, Татар Макылы авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Яр буе Морквашы авыл җирлеге», Яр буе Морквашы авылыннан (административ үзәк), Урман Морквашы авылыннан, Покровка авылыннан, Никольский, Пустые Морквашы, Пятидворка, Десятидворка поселокларыннан һәм янәшәдәге территорияләрдән тора;

«Түбән Ослан авыл җирлеге», Түбән Ослан авылыннан (административ үзәге), Воробьевка авылыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Яңа Рус Мәмәтхужасы авыл җирлеге», Иске Рус Мәмәтхужасы авылыннан (административ үзәк), Яңа Рус Мәмәтхужасы, Татар Мәмәтхужасы авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Октябрьский авыл җирлеге», Октябрьский поселогыннан (административ үзәге), Ключищи, Матюшино, Яңа Болгар авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Печищи авыл җирлеге», Печищи авылыннан (административ үзәге), Захваткино авылыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Соболевский авыл җирлеге», Соболевский авылыннан (административ үзәк), Чулпаниха авылыннан, Карамышиха авылыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Шеланга авыл җирлеге», Шеланга авылыннан (административ үзәге), Брек, Нариман авылларыннан, Кызыл Байрак, Яңа Юл поселокларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора;

«Ямбулат авыл җирлеге», Ямбулат авылыннан (административ үзәк), Казыльяры, Крестниково авылларыннан һәм аның тирәсендәге территорияләрдән тора.

Югары Ослан муниципаль районы муниципаль берәмлегенең административ үзәге булып Югары Ослан авылы тора.

3. Район чикләре «Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләренең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 19-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.

4. Район чикләре районның җирле үзидарә органнары тарафыннан җирле эһәмияттәге җирлекара характердагы мәсьәләләрне хәл итү өчен шартлар тудыру, шулай ук районның бөтен территориясендә күрсәтелгән органнарға федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру зарурлыгын исәпкә алып билгеләнгән.

5. Район чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору Татарстан Республикасы законы белән законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

Статья 3. Районның рәсми символлары

1. Районның тарихи, мәдәни һәм башка җирле традицияләрне һәм үзенчәлекләрне чагылдырган үз гербы бар.

2. Район гербының тасвирламасы район Советының норматив хокукий акты белән раслана.

3. Район Гербы рәсеме район җирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының мөһерләрендә, бланкларында һәм башка рәсми документларында, район җирле үзидарә органнары биналары фасадларында, район Советы утырышлар залында, район Башлығы һәм район Башкарма комитеты җитәкчесе эш кабинетларында урнаштырыла. Район гербын рәсми рәвештә кабатлауның башка очрақлары район Советы карары белән билгеләнә.

4. Район гербы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

5. Районның үз флагы һәм Гимны булырга мөмкин.

Статья 4. Халыкның районда җирле үзидарә гамәлгә ашыру хокукы

1. Районда үзидарә аның халкы тарафыннан җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка формаларында катнашу юлы белән, шулай ук әлеге Уставта каралган сайлап куелган һәм башка җирле үзидарә органнары аша башкарыла.

2. Гражданның җирле үзидарәне турыдан-туры да, үз вәкилләре аша да, җенесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, милек һәм вазифа хәленә, дингә мөнәсәбәтенә, ышануларына, иҗтимагый берләшмәләргә каравына карамастан, тигез хокукларга ия.

3. Һәр кеше җирле үзидарә органнарына һәм районның җирле үзидарәсе вазифаи затларына турыдан-туры мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында мәгълүмат алырга хокуклы.

4. Районның җирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук гражданның, әгәр законда башкасы каралмаган булса, районның җирле үзидарә органнары эшчәнлегенә турында тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

5. Районның җирле үзидарә органнары массакуләм мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән халыкка район һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, социаль ташламалар, экологик хәл, җәмәгать тәртибен саклау торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими рәвештә хәбәр итәләр.

6. Гражданның, әгәр алар законнарда каршы килсәләр, гражданның хокукларын, ирекләрен һәм законлы мәнфәгатьләрен бозсалар, районның җирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының хокукий актларын, гамәлләрен (гамәлсезлеген) судка шикаять итәргә хокуклы.

Статья 5. Районның җирле үзидарә органнары структурасы

1. Районның җирле үзидарә органнары структурасына район Советы, район Башлығы, районның Башкарма комитеты, әлеге Уставка ярашлы рәвештә төзелә торган башка җирле үзидарә органнары керә.

2. Районның җирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән башкарыла.

Статья 6. Районның җирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр керә:

1) муниципаль район бюджеты проектын тәзу һәм карау, муниципаль район бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен контрольдә тоту, муниципаль район бюджеты үтәлеше турында һисап тәзу һәм раслау;

2) муниципаль районның жирле салымнарын һәм җыемнарын билгеләү, үзгәртү һәм бетерү;

3) муниципаль районның муниципаль милкендә булган милеккә ия булу, файдалану һәм аның белән идарә итү;

4) муниципаль район чикләрендә Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә торак пунктларны электр һәм газ белән тәэмин итүне оештыру;

5) муниципаль район чикләрендәге торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлегә, муниципаль район чикләрендәге торак пунктлар чикләреннән тыш автомобиль транспортында, шәһәр жир өсте электр транспортында һәм юл хужалыгында муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юл хәрәкәтен оештыру һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү, шулай ук Россия Федерациясе законнарына ярашлы рәвештә автомобиль юлларын куллану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру;

6) халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм муниципаль район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру;

7) терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук муниципаль район территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләренең нәтижәләрен минимальләштерүдә һәм (яки) бетерүдә катнашу;

8) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, муниципаль район территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен үстерүгә, аз санлы жирле халыкларның һәм башка милли азчылыкларның хокукларын гамәлгә ашыруга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясен тәэмин итүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чаралар эшләү һәм гамәлгә ашыру;

9) муниципаль район территориясендә гадәттән тыш хәлләр нәтижәләрен кисәтүдә һәм бетерүдә катнашу;

10) муниципаль районнар чикләрендә шәһәр һәм авыл торак пунктлары чикләреннән тыш беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәэмин итү;

11) муниципаль районның хезмәт күрсәтелә торган административ участогында эшләү өчен участок полициясе вәкаләтлесе вазифасын биләүче хезмәткәргә бина бирү;

12) полиция участок уполномоченныйсы вазифасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәрнең күрсәтелгән вазифа буенча бурычларын үтәү чорына торак бина бирү;

13) әйләнә-тирә мохитне саклау буенча Поселокара характердагы чаралар оештыру;

14) муниципаль белем бирү оешмаларында төп гомуми белем бирү программалары буенча һәркемгә ачык һәм түләүсез мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем бирүне оештыру (федераль дәүләт белем бирү стандартларына ярашлы рәвештә төп гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыруны финанс белән тәэмин итү вәкаләтләрен исәпкә алмаганда), муниципаль белем бирү оешмаларында балаларга өстәмә белем бирүне оештыру (аны финанс белән тәэмин итү Россия Федерациясе субъектының дәүләт хакимияте органнары

тарафыннан башкарылган балаларга өстәмә белем бирүне исәпкә алмаганда) балаларны тәрбияләү һәм карау, балаларны муниципаль белем бирү оешмаларында тоту өчен шартлар тудыру, шулай ук үз вәкаләтләре чикләрендә балаларның каникул вакытында ялын оештыруны тээмин итү буенча чараларны, шул исәптән аларның тормыш һәм сәламәтлек иминлеген тээмин итү буенча чараларны гамәлгә ашыру;

15) гражданның медицина ярдәме күрсәтүнең түләүсез дәүләт гарантияләре территория программасы нигезендә муниципаль район территориясендә халыкка медицина ярдәме күрсәтү өчен шартлар тудыру (Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан расланган аерым территорияләр халкын медицина-санитар тээмин итү функцияләрен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органы карамагындагы медицина оешмаларында медицина ярдәме белән тээмин ителә торган территорияләр исемлегенә кертелгән торак пунктлар территорияләрен исәпкә алмаганда);

16) муниципаль район территориясендә каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау), жыю, ташу, эшкөртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү буенча эшчәнлекне оештыруда катнашу»;

17) муниципаль районның территорияль планлаштыру схемаларын раслау, муниципаль районның территорияль планлаштыру схемасы нигезендә эзерләнгән территорияне планлаштыру буенча документацияне раслау, муниципаль район территориясендә башкарыла торган шәһәр төзелеше эшчәнлеген тээмин итүнең мәгълүмати системасын алып бару, муниципаль ихтыяжлар өчен муниципаль район чикләрендә жир кишәрлекләрен резервлау һәм тартып алу, индивидуаль торак төзелеше объекты яки бакча йорты параметрларының планлаштырылган төзелеше турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән параметрларның билгеләнгән параметрларга туры килүе һәм индивидуаль торак төзелеше объектның яки бакча йортының жир участогында урнаштыруның рөхсәт ителүе турында хәбәрнамә юнәлеше, индивидуаль торак төзелеше объектның яки бакча йортының планлаштырылган төзелеше турында белдерүдә күрсәтелгән параметрларының билгеләнгән параметрларга туры килмәве һәм (яки) индивидуаль торак төзелеше объектның яки бакча йортының жир участогында урнаштыруның рөхсәт ителмәве турында хәбәрнамәләр, төзелгән яки реконструкцияләнгән шәхси торак төзелеше объектларының яисә бакча йортының шәхси торак төзелеше объектларын яисә бакча йортларын тиешле торак ара территорияләрдә урнашкан жир кишәрлекләрендә төзегәндә яисә реконструкцияләгәндә шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турындагы закон таләпләренә туры килүе яки туры килмәве турында хәбәрнамәләр, Россия Федерациясенең гражданлык законнары нигезендә торак пунктлар арасындагы территориядә урнашкан үз белдеге белән төзелгән бинаны сүтү турында Карар кабул итү, торак пунктлар арасындагы территориядә урнашкан үз белдеге белән төзелгән бинаны сүтү яки аны билгеләнгән таләпләргә туры китерү турында Карар кабул итү, максатчан билгеләнеш буенча файдаланылмый торган яки Россия Федерациясе законнарын бозып файдаланыла торган һәм торак пунктлар арасындагы территориядә урнашкан жир кишәрлеген тартып алу турында карарны гамәлгә ашыру торак пунктлар арасындагы территориядә урнашкан үз белдеге белән төзелгән бинаны сүтү, яки аны Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрактарда билгеләнгән таләпләргә туры китерү, торак пунктлар арасындагы территориядә урнашкан жир участогының шәһәр төзелеше планын бирү;

18) реклама конструкцияләрен урнаштыру схемаларын раслау, муниципаль район территориясендә реклама конструкцияләрен урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә рөхсәт бирү, мондый рөхсәтләрне гамәлдән чыгару, муниципаль район территориясендә үз белдеге белән урнаштырылган реклама конструкцияләрен

демонтажлау турында күрсәтмәләр бирү 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы “Реклама турында” Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла;

19) муниципаль архивны формалаштыру һәм тоту, шул исәптән торак пунктларның архив фондларын саклау;

20) муниципаль район территориясендә жирләү урыннарын тоту, ритуаль хезмәтләр оештыру;

21) муниципаль район составына керүче торак пунктларны элементә, жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәт күрсәтү хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

22) Поселокара китапханәләрдә халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру, аларның китапханә фондларын тулыландыру һәм саклауны тәэмин итү;

23) муниципаль район составына керүче торак пунктларны ял оештыру буенча хезмәтләр һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;

24) муниципаль район составына керүче торак пунктларда жирле традицион халык сәнгать ижатын үстерү өчен шартлар тудыру;

25) муниципаль район милкендәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау, куллану һәм популярлаштыру, муниципаль район территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) эһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау;

26) муниципаль район бюджеты акчалары хисабына муниципаль район составына керүче торак пунктларның бюджет тәэмин ителеше дәрәжәсен тигезләү;

27) территориаль оборона һәм гражданнар оборонасы, муниципаль район халкын һәм территориясен табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру;

28) муниципаль район территориясендә жирле эһәмияттәге дөвалау-сәламәтләндрерү урыннарын һәм курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәэмин итү, шулай ук жирле эһәмияттәге аеруча саклана торган табиғый территорияләрне саклау һәм куллану өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;

29) муниципаль район территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацияләү буенча чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру;

30) су объектларында кешеләрнең иминлеген тәэмин итү, аларның тормышларын һәм сәламәтлекләрен саклау буенча чараларны гамәлгә ашыру;

31) торак пунктларда авыл хужалыгы житештерүен үстерү өчен шартлар тудыру, авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшқуарлыкны үстерүгә ярдәм итү, социаль юнәлешле коммерцияле булмаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм иреклеккә (волонтерлыкка) ярдәм күрсәтү;

32) муниципаль район территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спортны үстерү өчен шартлар тудыру, муниципаль районның рәсми физкультура-сәламәтләндрерү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыру;

33) балалар һәм яшьләр белән эшләрү буенча Поселокара характердагы чараларны оештыру һәм гамәлгә ашыру;

34) Россия Федерациясе Су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары хужасының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру, гомуми файдаланудагы су объектларын шәхси һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен куллану кагыйдәләрен билгеләрү, шул исәптән гражданнарның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына ирекле керүен тәэмин итү;

35) муниципаль урман контролен гамәлгә ашыру;

36) федераль закон нигезендә муниципаль район ихтыяжлары өчен ясалма жир участоклары булдыру өчен кирәкле эшләрнең үтөлешен тәэмин итү;

37) муниципаль район чикләрендә коррупциягә каршы тору чараларын гамәлгә ашыру;

38) адреслашу объектларына адреслар бирү, адресларны үзгөртү, гамәлдән чыгару, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирү (федераль эһәмияттәге автомобиль юлларынан, төбәк яки муниципаль-ара эһәмияттәге автомобиль юлларынан тыш), мондый исемнәрне үзгөртү, гамәлдән чыгару, мәгълүматны Дәүләт адрес реестрында урнаштыру;

39) Комплекслы кадастр эшләрен башкаруны федераль закон нигезендә оештыру һәм территориянең карта-планын раслау.

2. Муниципаль районның жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 131-ФЗ Федераль законының 14 статьясында каралган, әлеге Федераль закон һәм Татарстан Республикасы законнары белән авыл жирлекләренә беркетелмәгән мәсьәләләр керә.

3. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль район составына керүче аерым жирлекләренәң жирле үзидарә органнары белән Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә муниципаль район бюджетыннан тиешле жирлекләр бюджетларына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча үз вәкаләтләренәң бер өлешен аларга тапшыру турында килешүләр төзәргә хокуклы.

Муниципаль район составына керүче аерым жирлекләренәң жирле үзидарә органнары муниципаль районның жирле үзидарә органнары белән жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча үз вәкаләтләренәң бер өлешен аларга Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә әлеге жирлекләр бюджетларынан муниципаль район бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына тапшыру турында килешү төзәргә хокуклы.

4. Жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү максатыннан жирле үзидарә органнары Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 статьясында каралган вәкаләтләргә ия.

Статья 7. Район жирле үзидарә органнарының районның жирле эһәмияттәге мәсьәләләренә карамаган мәсьәләләренә хәл итүгә хокуклары

1. Районның жирле үзидарә органнары:

- 1) Район музейларын булдыру;
- 2) опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнашу ;
- 3) район территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренәң хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 4) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм район территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыруга ярдәм күрсәтү;
- 5) 2008 елның 31 декабрәнә югары белем бирү муниципаль белем бирү учреждениләрен оештыручы функцияләрен гамәлгә ашыру;
- 6) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
- 7) кеше хокукларын тәэмин итүне жәмәгать контролендә тотучы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтү;
- 8) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый

берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү;

9) "Кан һәм аның компонентлары донорлыгы турында"гы Федераль законда каралган чараларны гамәлгә ашыру;

10) федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларының сыйфатын бәйсез бәяләүне оештыру өчен шартлар тудыру, шулай ук ведомство карамагындагы оешмалар житәкчеләре эшчәнлеген бәяләгәндә оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларының сыйфатын бәйсез бәяләү нәтижәләрен куллану һәм оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларының сыйфатын бәйсез бәяләү нәтижәләре буенча ачыкланган кимчеләкләрне бетерү буенча федераль законнарда ярашлы чаралар күрүне контрольдә тоту ;

11) "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында" 2016 елның 23 июнәндәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру»;

12) инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затларның, адаптив физик культура һәм адаптив спортны үстерүгә ярдәм күрсәтү»;

13) Россия Федерациясенәң 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы "Кулланучылар хокукларын яклау турында"гы Законында каралган кулланучылар хокукларын яклау буенча чараларны гамәлгә ашыру»;

14) алкоголь, наркотик яки башка төрле токсик исерек хәлдә булган кешеләргә ярдәм күрсәтү буенча чаралар үткөрү;

15) муниципаль янгын күзәтчеләген булдыру.

2. Районның җирле үзидарә органнары әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләргә хәл итәргә, башка дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы (аларга «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге № 131-ФЗ Федераль закон нигезендә тапшырылмаган), әгәр бу катнашу федераль законнарда каралган булса, шулай ук башка муниципаль берәмлекләргәң җирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән аларның компетенциясенән чыгарылмаган башка мәсьәләләргә, Россия Федерациясә бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм өстәмә нормативлар буенча салым керемнәренән тыш, район бюджеты керемнәре хисабына гына хәл итәргә.

Статья 8. Районның муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

1. Районның җирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген оештыру, муниципаль берәмлекләргәң уртак мәнфәгатьләрен яклау максатларында Район Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләргә советы эшендә катнаша, шулай ук муниципаль берәмлекләргәң башка берләшмәләргә эшендә катнашырга хокуклы.

2. Җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү өчен финанс чараларын, матди һәм башка ресурсларны берләштерү максатыннан районның җирле үзидарә органнары башка муниципаль берәмлекләргәң җирле үзидарә органнары белән берлектә муниципальара берләшмәләргә төзәргә, Хужалык җәмгыятьләргә һәм башка муниципальара оешмалар оештырырга, федераль законнар һәм район Советының норматив хокукый актлары нигезендә шартнамәләргә һәм килешүләргә төзәргә мөмкин. Күрсәтелгән муниципальара берләшмәләргә районның җирле үзидарә органнары вәкаләтләргә бирелми.

Статья 9. Районның җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Районның җирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре:

- 1) районның социаль-икътисади үсешенә юнәлдерелгән дәүләт программаларын гамәлгә ашыруда районның җирле үзидарә органнарының катнашуы;
- 2) районның җирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында килешүләр (килешүләр) төзү;
- 3) даими яки вакытлыча координацион, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнары булдыру;
- 4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында район Советының закон чыгару инициативасы;
- 5) законнарда билгеләнгән башка үзара эш итү формалары.

II бүлек. РАЙОН ХАЛКЫНЫҢ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘСЕН ГАМӨЛГӘ АШЫРУ һәм РАЙОН ХАЛКЫНЫҢ ҖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӨЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУЫ

Статья 10. Район халкының җирле үзидарәсен турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары

Район халкы турыдан-туры җирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм җирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

- 1) җирле референдум;
- 2) депутатны, җирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзасын, җирле үзидарәнең сайлап куелган вазифаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү, район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 3) гражданның хокук ижаты инициативасы;
- 4) территориаль иҗтимагый үзидарә;
- 5) җәмәгать тыңлаулары, җәмәгать фикер алышулары;
- 6) гражданның җыены;
- 7) гражданның конференциясе (делегатлар җыелышы);
- 8) гражданның арасында сораштыру;
- 9) җирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләргә халык фикер алышуы;
- 10) гражданның җирле үзидарә органнарына мөрәҗәгатьләре;
- 11) Иҗтимагый (консультатив) советлар төзү;
- 12) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формалар.

Статья 11. Җирле референдум

1. Җирле референдум район халкы тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә хәл итү максатыннан үткәрелә.

2. Җирле референдум районның бөтен территориясендә үткәрелә.

3. Җирле референдумда җирле референдумда катнашу хокукына ия булган район халкы катнаша. Гражданның яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр нигезендә катнашалар.

4. Жирле референдумны уздыру турында карар Район Советы тарафыннан түбөндөгө инициатива буенча кабул ителә:

1) жирле референдумда катнашу хокукына ия гражданныр;

2) сайлау берләшмәсе, уставлары сайлауларда һәм (яки) референдумнарда катнашуну күздә тоткан һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән башка ижтимагый берләшмә;

3) алар тарафыннан бергәләп тәкъдим ителгән район Советы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе.

5. Гражданныр, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдумны билгеләү шарты булып әлегә инициативаны яклап имзалар жыю тора, аларның саны Федераль закон нигезендә район территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының 5 процентыннан артмаска тиеш, әмма 10 кешедән ким булмаска тиеш.

6. Район Советы һәм район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан бергәләп тәкъдим ителгән референдум үткөрү инициативасы район Советы карары һәм район Башкарма комитеты житәкчесе карары белән рәсмиләштерелә. Күрсәтелгән инициативаны тәкъдим итү тәртибе район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

7. Район Советы жирле референдумны район Советына документлар кәргән көннән алып 30 көн эчендә билгели, аның нигезендә жирле референдум билгеләнә.

8. Тавыш бирү нәтижәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

9. Жирле референдумда кабул ителгән карар район территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазифаи затлары яки районның жирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаж түгел.

10. Районның жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарны, алар арасында вәкаләтләрне аеруга ярашлы рәвештә, әлегә Устав белән үтәүне тәэмин итә.

11. Жирле референдум үткөрү турында карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар федераль закон нигезендә суд тәртибендә шикаять ителергә мөмкин.

12. Жирле референдумны әзерләү һәм үткөрү тәртибе "Россия Федерациясе гражданнырның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында" Федераль закон һәм «Жирле референдум турында»гы Татарстан Республикасы Законы белән көйләнә.

Статья 12. Чикләренә үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләренә үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән чикләренә үзгәртүгә, районны үзгәртеп коруга ризалыгын алу максатыннан үткөрелә.

2.. Район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон белән билгеләнгән очракларда районның бөтен территориясендә яки аның территориясенә бер өлешендә үткөрелә.

3. Район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү район Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законда каралган

үзенчөлөкләрне исәпкә алып, Федераль закон һәм «Жирле референдум турында» Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

4. Чикләрне үзгәртү, районны үзгәртү һәм кабул ителгән карарлар мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

Статья 13. Халыкның хокукый инициативасы

1. Район халкының әлеге Устав һәм район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә хокукый инициативасына хокукы бар.

2. Хокук булдыру инициативасы белән актив сайлау хокукына ия булган гражданныр төркеме чыгыш ясый ала, алар сайлау хокукына ия булган район халкының кимендә 3 процентын тәшкил итә.

3. Хокукый инициативаны тормышка ашыру максатыннан район халкы:

халыкның яшәү урыны буенча гражданныр жыеннарын, хокук булдыру инициативасын тикшерү һәм тәкъдим итү буенча эшләрне һәм башка коллектив чараларны оештыру һәм үткөрү;

хокук булдыру инициативасын тәкъдим итүне хуплау өчен имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр булдыру;

район халкының имзаларын жыю һәм законнарға каршы килмәгән ысуллар белән хокук булдыру инициативасын тәкъдим итүне яклап агитация алып бару.

4. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары район халкына хокук булдыру инициативасын гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш.

5. Гражданнырның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты район Советы тарафыннан аның ачык утырышында, район Башлыгы яки район Башкарма комитеты житәкчесе тарафыннан әлеге Устав белән билгеләнгән компетенциягә ярашлы рәвештә, ул кертелгән көннән алып өч ай дәвамында мәжбүри каралырга тиеш.

6. Гражданнырның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда, гражданнырның инициатив төркеме вәкилләренә үз позицияләрен белдерү мөмкинлегә тәэмин ителергә тиеш.

7. Гражданнырның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау процедурасы район Советы Регламенты, район Башлыгының, район Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданнырның хокук ижаты инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау нәтижеләре буенча кабул ителгән мотивацияле карар рәсми рәвештә язма рәвештә аны керткән гражданныр инициативалы төркеменә житкерелергә тиеш.

Статья 14. Территориаль ижтимагый үзидарә

1. Районда территориаль ижтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданныр жыеннары һәм конференцияләре үткөрү, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә органнары булдыру аша башкарыла.

2. Территориаль ижтимагый үзидарә гражданнырның түбәндәге яшәү территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла: күп фатирлы торак йортның подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; торак пункт булмаган авыл торак пункты; гражданнырның башка яшәү территорияләре.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре тиешле территориядә яшәүче халык тәкъдиме буенча торак пунктның вәкилләклә органы, ә торак пунктлар арасындагы территориядә урнашкан торак пунктларда (яки аларның территорияләренә бер өлешендә) муниципаль районның вәкилләклә органы тарафыннан билгеләнә».

4. Территориаль ижтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория башка шундый ук территория составына керә алмый.

5. Территориаль ижтимагый үзидарә аның уставына ярашлы рәвештә юридик зат булырга мөмкин һәм коммерцияле булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

6. Территориаль ижтимагый үзидарә уставында билгеләнә:

1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;

2) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын формалаштыру, вәкаләтләрен, хокукларын һәм бурычларын туктату тәртибе, вәкаләтләре срогы;

4) карар кабул итү тәртибе;

5) милекне сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән милектән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм алар белән идарә итү тәртибе;

6) территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

7. Территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегә мәсьәләләре буенча гражданнар жыйналары, конференцияләре аның уставына ярашлы рәвештә чакырыла.

8. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыйылышы, әгәр анда ун алты яшькә җиткән тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда алар тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән бер өлешен тәкъдим итсә, алар ун алты яшькә җиткән гражданнар жыйнарында сайланган делегатларның кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар жыйылышының, конференциясенә аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;

2) территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр керту;

3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;

4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенә төп юнәлешләрен билгеләү;

5) территориаль ижтимагый үзидарәнең керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;

6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлегә турындагы хисапнары карау һәм раслау;

7) инициатив проектны тикшерү һәм аны хуплау мәсьәләсе буенча карар кабул итү.

10. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

1) тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен яклый;

2) гражданнар жыйнарында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәмин итә;

3) торак фондын тоту, территорияне төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнүреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән

гражданнар акчалары хисабына да, жирле бюджет акчаларын кулланып жирле үзидарэ органнары белэн килешү нигезендә дә гамәлгә ашыра алалар;

4) әлеге органнар һәм жирле үзидарэ вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль хокукый актлар проектларын район Советына, район Башлығына һәм район Башкарма комитетына кертергә хокуклы.

11. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе торак пункт уставы һәм торак пункт вәкиллекле органының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

Жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе жирлек уставы һәм (яки) жирлек вәкиллекле органының норматив хокукый актлары, район Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

Статья 15. Жәмәгать тыңлаулары, жәмәгать фикер алышулары

1. Район халкы катнашында жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль хокукый актлар проектларын тикшерү өчен район Советы тарафыннан, Район Башлығы тарафыннан жәмәгать тыңлаулары, жәмәгать фикер алышулары үткөрелергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, район Советы, район Башлығы яки контракт нигезендә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы район Башкарма комитеты житәкчесе инициативасы буенча үткөрелә.

Жәмәгать фикер алышулары халык яки контракт нигезендә үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы район Башкарма комитеты житәкчесе инициативасы буенча үткөрелә.

Халык, Югары Ослан муниципаль районы Советы инициативасы буенча үткөрелә торган ачык тыңлаулар Югары Ослан муниципаль районы Советы тарафыннан билгеләнә, Югары Ослан муниципаль районы Башлығы инициативасы буенча үткөрелә торган ачык тыңлаулар Югары Ослан муниципаль районы Башлығы тарафыннан билгеләнә.

Жәмәгать фикер алышуларын Югары Ослан муниципаль районы Башлығы билгели.

3. Жәмәгать тыңлауларына кертелергә тиеш:

1) район Уставы проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, әлеге Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында район Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш;

2) район бюджеты проекты һәм аның үтөлеше турында хисап;

3) районның социаль-иқтисади үсеше стратегиясе проекты;

4) районны үзгәртеп кору мәсьәләләре, әлеге Федераль законның 13 статьясы нигезендә муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен муниципаль берәмлек халкының тавыш бирү юлы белән яки гражданнар жыеннарында белдерелгән ризалыгын алу таләп ителгән очраклардан тыш.

4. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү турындагы хокукый акт районның законнары, Муниципаль норматив хокукый актлары белән билгеләнгән срокларда муниципаль хокукый акт проектын районның тиешле органы яки вазифаи заты караган көнгә кадәр кабул ителә.

5. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү турында карар һәм аларны үткөрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән һәм жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган тиешле

муниципаль хокукый акт проекты законнарда каралган срокларда басылып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

6. Халык тыңлауларын үткөрү турында карар басылып чыккан көннән алып аларны үткөргән көнгә кадәр район халкы район Башлығына халык тыңлауларына чыгарыла торган мәсьәлә буенча язма тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән халык тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль хокукый акт проектына төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жиберергә хокуклы. Район Башлығы килгән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Бу тәкъдимнәр һәм искәрмәләр жәмәгать тыңлауларында катнашучыларга житкерелә.

7. Жәмәгать тыңлаулары районның законнары һәм муниципаль норматив хокукый актлары белән каралган срокларда үткөрелә. Ачык тыңлаулар белгечләр, экспертлар, кызыксынучы затлар чакыруы белән үткөрелә. Ачык тыңлауларда районның теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

8. Жәмәгать тыңлауларын үткөрү нәтижәләре буенча, аларның компетенциясенә жәмәгать тыңлауларына чыгарыла торган муниципаль хокукый акт проектына кабул итү кертелгән жирле үзидарә органнары һәм районның вазифаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә.

9. Жәмәгать тыңлаулары нәтижәләре районның законнары һәм муниципаль норматив хокукый актлары белән каралган срокларда бастырылырга (игълан ителергә) тиеш.

10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткөрү тәртибе район Советы тарафыннан расланган халык тыңлаулары турында Нигезләмә белән билгеләнә.

11. Генераль планнар проектлары, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияне чикләү проектлары, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектлар, жир кишәрлеген яки капитал төзелеш объектын шартлы рәвештә файдалануның рөхсәт ителгән төрөнә рөхсәт бирү турында карар проектлары, рөхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларыннан тайпылуга рөхсәт бирү турында карар проектлары, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләү төзелеш, жир кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объектларыннан рөхсәт ителгән файдалануның бер төрөн жирдән файдалану һәм төзелешнең расланган кагыйдәләре булмаганда башка төр файдалануга үзгәртү мәсьәләләре буенча жәмәгать фикер алышулары үткөрелә, аларны оештыру һәм үткөрү тәртибе район Советы карары белән шәһәр төзелеш эшчәнлегенә турындагы закон нигезләмәләрен исәпкә алып билгеләнә.

Статья 16. Гражданнар жыены

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсе вазифаи затлары эшчәнлегенә турында халыкны мәгълүматлаштыру, инициатив проектлар кертү һәм аларны карау, территорияль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча фикер алышу өчен район территориясендә гражданнар жыеннары үткөрелергә мөмкин. Гражданнар жыеннары микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар, районның торак пунктлары буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыены халык, район Советы, район Башлығы инициативасы буенча, шулай ук территорияль ижтимагый үзидарә уставында каралган очракларда үткөрелә.

3. Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыены район Советы яки район Башлыгы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча уздырыла торган гражданнар жыелышы район Советы тарафыннан территориаль ижтимагый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма житәкчеләренең жыелышында катнашу хокукына ия булган халык санының 10 процентыннан ким булмаган гражданнар төркеменең язма тәкъдиме буенча билгеләнә.

Гражданнар жыенын үткөрү турында тәкъдим аның каравына чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеген, жыенны үткөрү вакыты һәм урынын үз эченә алырга тиеш. Бу тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жыелыш үткөрү инициативасы белән гражданнар төркеме мөрәҗәгать итсә, аларның һәрберсенең фамилиясе, исеме, әтисенең исеме, туган көне, яшәү урыны адресы күрсәтелә.

Район Советы үзенең якинлашып килүче утырышында гражданнар жыенын үткөрү турында кертелгән тәкъдимне карый.

Район Советы гражданнар жыенын үткөрдән аның максатка туры килмәве сәбәпләре буенча баш тартырга хокукы түгел.

5. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданнар жыенын билгеләү һәм үткөрү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданнар жыенын үткөрү вакыты һәм урыны һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләргә жыелыш уздырылачак көнгә кадәр жиде көннән дә соңга калмыйча массакуләм мәгълүмат чаралары, почта хәбәрләре, фатирлар буенча (йорт яны) әйләнүләр, белдерүләр һәм башка мөмкин булган чаралар кулланып хәбәр ителә.

Район Башкарма комитеты Гражданнар жыенын әзерләүне һәм үткөрүне тәэмин итә.

7. Жыелыш эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия булган 18 яшькә житкән гражданнар катнашырга хокукы. Жыелышта катнашу хокукына ия булган гражданнарның гомуми саны муниципаль сайлаулар үткөргәндә кулланыла торган Россия Федерациясе гражданның Россия Федерациясе чикләрендә булган һәм яшәгән урыннары буенча төркөү исәп-хисабы мәгълүматлары нигезендә билгеләнә.

Әгәр анда жыелышта катнашу хокукы булган гражданның өчтән бер өлеше булса, гражданнар жыелышы хокукы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта булган гражданның күпчелек тавышлары белән кабул ителә.

8. Гражданнар жыены жирле үзидарә органнарына һәм район жирле үзидарәсе вазифаи затларына мөрәҗәгатьләр кабул итә ала, шулай ук гражданнар жыенын жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсе вазифаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә тәкъдим итәргә вәкаләтле затларны сайлый ала.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча уздырыла торган гражданнар жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданнар жыелышы кабул иткән мөрәҗәгатьләр жирле үзидарә органнары һәм район жирле үзидарәсе вазифаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш.

11. Гражданнар жыенын билгеләү һәм үткөрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыенының вәкаләтләре Федераль закон, әлеге Устав һәм район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

12. Гражданнар жыены нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

Статья 17. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә тикшерү һәм районның барлык халкы вәкилләренең фикерен ачыклау кирәк булганда үткәрелә. Район территориясендә яшәүче халык арасынан гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыенын чакыру авыр булган очракларда, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыенында катнашу хокукы булган халык саны 300дән артып киткән очракта үткәрелә.

2. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышы вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, район Советы, район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Район Советы яки Район Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) район Советы яки район Башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) район Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) сайланган делегатларның яртысыннан артыгы катнашса, хокуклы дип санала. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) карарлары конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышлары белән кабул ителә.

5. Гражданнар конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткөрү, делегатлар сайлау тәртибе район Советының әлеге уставы һәм норматив хокукый акты белән билгеләнә.

6. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) нәтижеләре рәсми рәвештә бастырылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

Статья 18. Гражданнар арасында сораштыру

1. Гражданнардан сораштыру жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары карарлар кабул иткәндә халыкның фикерен һәм аны исәпкә алуны ачыклау өчен районның бөтен территориясендә яки территориясенә бер өлешендә үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү характерында.

2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия булган район халкы катнашырга хокуклы. Инициатив проектны хуплау турында гражданнарның фикерен ачыклау мәсьәләсе буенча сораштыруда район яки аның инициатив проектны гамәлгә ашырырга тәкъдим ителгән өлешенәң уналты яшькә житкән халкы катнашырга хокуклы.

3. Гражданнардан сорау түбәндәге инициатива белән үткәрелә:

1) Район Советы яки район Башлыгы-жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары - республика һәм төбәкара әһәмияттәге объектлар өчен район жирләренең максатчан билгеләнешен үзгәртү турында Карар кабул иткәндә гражданның фикерен исәпкә алу өчен;

3) муниципаль берәмлектә яшәүчеләрнең яки аның 16 яшькә җиткән инициатив проектны гамәлгә ашырырга тәкъдим ителгән өлешенең - әлеге инициатив проектка ярдәм итү турында гражданның фикерен ачыклау өчен.

4. Гражданны сораштыруны билгеләү һәм үткөрү тәртибе район Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданны сораштыру турында карарны район Советы кабул итә. Район Советының гражданны сораштыру билгеләү турындагы карарында күрсәтелә:

1) сораштыруны үткөрү датасы һәм вакыты;

2) сораштыру үткәргәндә тәкъдим ителгән сорауны (сорауларны) формалаштыру;

3) сораштыру үткөрү методикасы;

4) сораштыру таблицасының формасы;

5) сораштыруда катнашучы район халкының минималь саны;

6) "Интернет" мәгълүмат-телекоммуникация чөлтәрендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайты кулланып, гражданны сораштыру үткәргән очракта сораштыруда катнашучыларны идентификацияләү тәртибе.

6. Район халкына гражданны сораштыру уздыру турында 10 көн алдан хәбәр ителергә тиеш.

7. Гражданны сораштыруга әзерләү һәм үткөрү белән бәйле чараларны финанслау:

1) Район бюджеты акчалары хисабына районның жирле үзидарә органнары яки район халкы инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары хисабына Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру үткәргәндә.

8. Сораштыру нәтижеләре аны үткәргәннән соң бер ай эчендә бастырылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш. Сораштыру нәтижеләре белән районның теләсә кайсы кешесе танышырга хокуклы. Сораштыру нәтижеләре район жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул ителгәндә мәҗбүри исәпкә алынырга тиеш.

Статья 19. Жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләрне халык фикер алышуына чыгару турында карар район Советы тарафыннан үз инициативасы буенча яки тиешле территориядә яшәүче гражданны таләбе буенча район Советы билгеләгән тәртиптә кабул ителә.

2. Муниципаль хокукый акт проекты тексты һәм халык фикер алышуына чыгару турында Карар кабул ителгәннән соң биш көннән дө соңга калмыйча халык фикер алышуына чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар массакуләм мәгълүмат чараларында бастырыла, район халкына таратыла, халык белән танышу өчен мөмкин булган урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән игълан ителә.

3. Мәсьәләне халык фикер алышуына чыгару белән бер үк вакытта район Советы фикер алышу барышында килгән тәкъдимнәрне һәм искәртмәләрне карау

буенча эшне оештыру вакытын һәм тәртибен билгели, күрсәтелгән максат өчен махсус комиссия төзелә.

4. Район Советы муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләрне тикшерүне тәэмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәrmәләр район Советына жиbәрелә.

6. Муниципаль хокукый актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка мөһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәrmәләр район Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышу нәтижәләре турында халыкка хәбәр ителә.

Статья 20. Гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре

1. Гражданнар районның жирле үзидарә органнарына индивидуаль һәм коллектив мөрәжәгатьләр ясау хокукына ия.

2. Районның һәр жирле үзидарә органында әлеге органнар компетенциясенә караган мәсьәләләр буенча халыкны кабул итү, гражданнарның барлык мөрәжәгатьләрен вакытында карау һәм рөхсәт итү оештырыла.

3. Гражданнарның мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясе гражданнарының мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.

4. Гражданнарның мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидарә вазыйфаи затлары Россия Федерациясе законнары нигезендә жаваплы.

Статья 21. Районның Ижтимагый (консультатив) советлары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча карарлар әзерләгәндә һәм гамәлгә ашырганда халыкның ихтыяжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә жәмәгать контролен гамәлгә ашыру максатында районның Ижтимагый советы оештырыла.

2. Районның ижтимагый советы аның эшчәнлегендә район халкының, ижтимагый берләшмәләр һәм башка коммерцияле булмаган оешма вәкилләренең ирекле катнашуы нигезендә формалаша.

3. Районның Ижтимагый советын формалаштыру тәртибе, аның утырышларын үткөрү һәм карарлар кабул итү тәртибе, районның жирле үзидарә органнарының мәгълүмат бирү, консультация бирү һәм аның эшчәнлегенә ярдәм итүнең башка мәсьәләләренә карата хокуклары, бурычлары һәм жаваплылыгы, аны тарату процедурасы, шулай ук аның оештыру һәм эшчәнлегенә башка мәсьәләләре район Советы тарафыннан расланган Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Башка ижтимагый (консультатив) Советлар районның жирле үзидарә органнары каршында аларның карарларына ярашлы рәвештә оештырылырга мөмкин.

5. Ижтимагый (консультатив) советларда эш ижтимагый нигездә башкарыла.

Статья 22. Район халкының жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм аны гамәлгә ашыруда катнашуның башка формалары

1. Әлеге Уставта каралган федераль закон нигезендә халыкның жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары белән беррәттән гражданнар жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы законнарына каршы килмәгән башка формаларда катнашырга хокуклы.

2. Район халкының жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклек принципларына нигезләнә.

Районның жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары халыкка район халкының жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруында һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә тиеш.

III бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ

Статья 23. Район Советы районның жирле үзидарәсе вәкиллеке органы

1. Район Советы даими эшләүче жирле үзидарәнең коллегияль вәкиллеке органы булып тора.

2. Район Советының рәсми исеме "Югары Ослан муниципаль районы Советы".

3. Район Советының вәкаләтләре сорогы 5 ел.

4. Район Советы район халкына хисап бирә һәм контрольдә тота.

5. Район Советының мөһере, район гербы һәм үз исеме белән бланклары бар.

6. Район Советы эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә район бюджетында аерым юл белән карала.

Статья 24. Район Советы составы

1. Район Советы 40 депутаттан тора.

2. Район Советы аның составына район Советының билгеләнгән саныннан депутатларның өчтән ике өлешеннән ким булмаган өлеше сайланганда хокуклы булып тора.

Статья 25. Район Советы депутатларын сайлау тәртибе

1. Район Советы составына вазифалары буенча район составына керүче жирлек башлыклары һәм күрсәтелгән жирлекләренә вәкиллеке органнары депутатлары керә.

Әгәр "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" гы Федераль закон нигезендә муниципаль район территориясе составына вәкиллеке органнары вәкаләтләре гражданнар жыены тарафыннан гамәлгә ашырыла торган торак пунктлар керсә, мондый торак пунктлардан депутатларны муниципаль район Советы составына сайлау мондый торак пункт уставы белән билгеләнгән тәртиптә һәм сорокка гражданнар жыены тарафыннан гамәлгә ашырыла.

2. Район Советы депутаты, жирлекнең вәкиллеке органы депутатлары арасыннан сайлана, яңа чакырылыш тиешле жирлекнең вәкиллеке органының хокукый составында беренче утырыш көненнән бер айдан да соңга калмыйча сайланырга тиеш, шул исәптән алдагы чакырылышның әлеге органы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.

3. Район Советы депутатын жирлекнең вәкиллеке органы депутатлары арасыннан сайлау яшерен тавыш бирү юлы белән башкарыла һәм күрсәтелгән орган карары белән рәсмиләштерелә.

4. Жирлек Советының жирлек башлыгын сайлау һәм жирлек Советы депутатын район Советы депутаты итеп сайлау турындагы карары өч көн эчендә район Советына жиберелә.

Статья 26. Район Советы депутаты статусы

1. Район Советы депутаты статусы Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституциясенә, район Уставына, район Советы депутаты статусы турында Нигезләмәгә ярашлы билгеләнә.

2. Район Советы депутатының вәкаләтләре ул жирлек Башлыгы яки район Советы депутаты итеп сайланган көннән башлана һәм яңа чакырылыш район Советы эшли башлаган көннән туктатыла.

3. Район Советы депутаты азат ителмәгән нигездә эшли, әлеге уставта билгеләнгән очрактардан тыш, депутатлык эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт бурычларын үтәү белән бергә алып бара.

4. Район Советы депутаты статусына бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

5. Район Советы депутатына законнар, әлеге Устав, район Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тудырыла.

6. Район Советы депутаты район Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә, шул исәптән түбәндәге йөкләмәләрен үтәргә тиеш:

1) жирле үзидарә органнары эшендә катнашудан тыелырга һәм депутат статусын жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазифаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданныр эшчәнлегенә йогынты ясау өчен аның шәхсән яки аның якин туганнарына кагылышлы мәсьәләләрен хәл иткәндә кулланмаса;

2) депутат бурычларын объектив үтәүдә шик тудырырга мөмкин булган тәртиптән тыелу, шулай ук аның абруена яки район Советының абруена зыян китерергә сәләтле конфликтлы ситуацияләрдән качу;

3) мәнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы булганда шәхси кызыксыну депутат бурычларын объектив үтәүгә йогынты ясый яки йогынты ясый ала торган хәлләр бу хакта район Советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр конфликтын булдырмауга яки жайга салуга юнәлдерелгән аның карарын үтәргә;

4) район Советында билгеләнгән жәмәгать чыгышлары кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутатлык эшчәнлегенә белән бәйле булмаган максатларда Федераль закон нигезендә аңа депутатлык бурычларын үтәү белән бәйле рәвештә билгеле булган конфиденциаль характердагы мәгълүматларны ачмаса һәм кулланмаса;

6) депутат бурычларын үтәү сәбәпле физик һәм юридик затлардан бүлөкләр (бүлөкләр, акчалата бүлөкләр, ссудалар, хезмәтләр, күңел ачулар, ял, транспорт чыгымнары һәм башка бүлөкләр) алмаса.

7. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы район Советы депутаты хокуклы түгел:

1) эшқуарлык эшчәнлеге белән шәхсән яки ышанычлы кешеләр аша шөгыльләнәргә;

2) коммерцияле яки коммерцияле булмаган оешма белән идарә итүдә, түбәндәге очрақлардан тыш катнашырга:

а) сәясати партия, һөнәри берлек органы, шул исәптән җирле үзидарә органында, муниципаль район сайлау комиссиясе аппаратында оештырылган беренчел профсоюз оешмасының сайлап куелган органы белән түләүсез идарә итүдә катнашу, башка иҗтимагый оешманың, торак, торак - төзелеш, гараж кооперативларының, күчәмсез милек ияләре ширкәтенең съездында (конференциясендә) яки гомуми җыелышында катнашу;

б) коммерциягә карамаган оешма идарәсендә (сәясати партия белән идарә итүдә катнашудан, һөнәри берлек органынан, шул исәптән җирле үзидарә органында, муниципаль районның сайлау комиссиясе аппаратында төзелгән беренчел профсоюз оешмасының сайланулы органы тарафыннан катнашудан, башка иҗтимагый оешманың, торак, торак-төзелеш, гараж кооперативларының, күчәмсез милек милекчеләре ширкәтләренең съездында (конференциясендә) яисә гомуми җыелышында катнашудан тыш) катнашу, Татарстан Республикасы законында билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы Рәисенә алдан хәбәр итеп;

в) Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре Советында, муниципаль берәмлекләренең башка берләшмәләрендә, шулай ук аларның идарә органнарында муниципаль район мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

г) муниципаль районның идарә органнарында һәм ревизия комиссиясендә муниципаль районны гамәлгә куючы (катнашучы) булып торган оешманы гамәлгә куючы (акционер) тарафыннан оешманы гамәлгә куючының вәкаләтләрен муниципаль район исемненнән гамәлгә ашыру тәртибен яки муниципаль милектәге акцияләр (устав капиталындагы өлешләр) белән идарә итү тәртибен билгели торган муниципаль хокукый актлар нигезендә муниципаль район мәнфәгатьләрен түләүсез нигездә тәкъдим итү;

федераль законнарда каралган башка очрақлар;

3) Укыту, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлектән тыш, башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә. Шул ук вакытта укыту, фәнни һәм башка иҗади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, чит ил дәүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданнылыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый;

4) идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренең башка органнары составына керергә, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса.

5) гражданнылык, административ яки җинаять эше яки административ хокук бозу турындагы эш буенча яклаучы яки вәкил (законлы вәкилле очрақларыннан тыш) сыйфатында катнашырга.

8. Район Советы депутаты 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы "Коррупциягә каршы тору турында" гы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш. Район Советы депутатының вәкаләтләре "Коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль

закон, әгәр башкасы "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән каралмаган булса, "Аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм аларга ия булуны, акчалата средстволарны һәм кыйммәтле әйберләрне саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яки) алардан файдалануны тыю турында" 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү очрагында вакытыннан алда туктатыла.

Россия Федерациясенә коррупциягә каршы торыу турындагы законнары нигезендә депутат тарафыннан бирелә торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәт характерындагы йөкләмәләр турындагы мәгълүматларның дәрәсләген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Законы нигезендә билгеләнгән тәртіптә Татарстан Республикасы Рәисе карары буенча үткәрелә.

Тикшерү нәтижәсендә "Коррупциягә каршы торыу турында" 2008 елның 25 декабрдәгә 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрдәгә 230-ФЗ номерлы Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы "Аерым категория затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм аларга ия булуны, акчалата средстволарны һәм кыйммәтле әйберләрне саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яки) алардан файдалануны тыю турында"гы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне үтәмәү, тыюлар, бурычларны үтәмәү фактлары ачыкланганда, Татарстан Республикасы Рәисе район Советы депутаты вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату яки күрсәтелгән затларга карата башка җаваплылык чарасын куллану турында гариза белән тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле жирле үзидарә органына яки судка мөрәҗәгать итә.

Үз керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында дәрәслә булмаган яки тулы булмаган мәгълүматлар, шулай ук, әгәр бу мәгълүматларны бозу җитди булмаса, хатынының (иренең) һәм балигы булмаган балаларының керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүматлар тапшырган район Советы депутатына түбәндәгә җаваплылык чаралары кулланылырга мөмкин:

1) кисәтү;

2) район Советы депутатын район Советындагы вазифасыннан азат итү, аның вәкаләтләре срогы тәмамланганчы район Советындагы вазифаларны биләү хокукыннан мәхрүм итү;

3) вәкаләтләрән даими нигездә башкару хокукыннан мәхрүм итәп, аның вәкаләтләре срогы тәмамланганчы вәкаләтләрән гәмәлгә ашырудан азат итү;

4) район Советында аның вәкаләтләре срогы тәмамланганчы вазифалар биләүне тыю;

5) вәкаләтләре срогы тәмамланганчы вәкаләтләрән даими нигездә башкаруны тыю.

Район Советы депутатына әлегә статьяның 8 өлешендә күрсәтелгән җаваплылык чараларын куллану турында Карар кабул итү тәртібе муниципаль хокукый акт белән Татарстан Республикасы Законына ярашлы рәвештә билгеләнә.

Статья 27. Район Советы депутатының район халкы белән мөнәсәбәтләре

1. Район Советы депутаты район халкы, шулай ук район территориясендә урнашкан предприятиеләр, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар коллективлары белән элемтәдә тора.

2. Район Советы депутаты ул вәкиллек иткән торак пункт халкы алдында елына бер тапкыр үз эше турында хисап бирә, район Советы эше турында вакыт-вакыт хәбәр итә, шулай ук аена бер тапкыр халыкны кабул итә.

3. Район Советы депутаты район халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәэмин итү буенча законнарда каралган чараларны кабул итәргә, шул исәптән алардан килгән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләренә карарга, аларда булган мәсьәләләренә дәрәс һәм вакытында хәл итәргә ярдәм итәргә тиеш.

Статья 28. Яңа сайланган район Советы эшен оештыру

1. Яңа сайланган район Советы муниципаль район составына керүче барлык торак пунктларның депутатлары сайланган көннән алып утыз көн эчендә беренче утырышка җыела.

2. Сайлаулардан соң район Советының беренче утырышын район Башлыгы сайланганчы район Советының иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.

Статья 29. Район Советы Компетенциясе

1. Район Советы компетенциясендә:

- 1) район Уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;
- 2) район территориясендә гомуми мәҗбүри кагыйдәләр билгеләү;
- 3) район бюджетын һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау;
- 4) җирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм бетерү, аларны түләү буенча Россия Федерациясенең Салымнар һәм җыемнар турындагы законнары нигезендә ташламалар бирү;
- 5) районның социаль-иқтисади үсеше стратегиясен раслау;
- 6) чикләренә үзгәртү, районны үзгәртү турында инициатива тәкъдим итү;
- 7) җирле референдумны билгеләү;
- 8) район Башлыгын сайлау, район Башлыгын отставкага җибәрү турында Карар кабул итү;
- 9) район Башкарма комитеты җитәкчесен, Контроль-хисап палатасы рәисен билгеләү, аларның отставкасын кабул итү;
- 10) районның җирле үзидарә органнары структурасын раслау, һәр җирле үзидарә органнарының эчке структурасын һәм аларның штат расписаниесен раслау;
- 11) Район Башкарма комитеты җитәкчесе вазыйфасына конкурс үткөрү тәртибен билгеләү, Конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
- 12) Контроль-хисап палатасы турында Нигезләмәне, Финанс-бюджет палатасы турында нигезләмәне һәм милек һәм җир мөнәсәбәтләре палатасы турында Нигезләмәне раслау;
- 13) чикләренә үзгәртү, районны үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне билгеләү;
- 14) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;
- 15) районның муниципаль милкәндә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аның белән идарә итү тәртибен, шул исәптән федераль законнарда ярашлы рәвештә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү;

16) муниципаль предприятиеләрне булдыру, үзгәртеп кору һәм бетерү, шулай ук муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә тарифлар билгеләү, федераль законнарда каралган очраклардан тыш, эшләрне башкару турында карарлар кабул итү тәртибен билгеләү ;

17) муниципаль-ара хезмәттәшлек оешмаларында районның катнашу тәртибен билгеләү;

18) районның жириле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру аягынан тәэмин итү тәртибен билгеләү;

19) жириле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча жириле үзидарә органнары һәм район жириле үзидарәсе вазифаи затларының вәкаләтләрен үтәвен контрольдә тоту;

20) Район тарафыннан заем акчаларын жәлеп итү тәртибен раслау, гамәлдәге законнарда ярашлы рәвештә муниципаль кыйммәтле кәгазьләр чыгару тәртибен билгеләү;

21) Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына ярашлы рәвештә районның территорияль планлаштыру документларын, авыл жирилекләрен, районның башка шәһәр төзелеше документларын, авыл жирилекләрен раслау;

22) гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен жириле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыру һәм кулланы тәртибен билгеләү;

23) торак пунктларның бюджет белән тәэмин ителеш дәрәжәсен тигезләү өчен район бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

24) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар формасында коммерцияле булмаган оешмалар булдыру турында карарлар кабул итү;

25) үз массакуләм мәгълүмат чараларын оештыру;

26) район Уставы һәм район Советы карарлары аңлатмасы;

27) Район Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча башка карарлар кабул итү;

28) Район Советы аппараты турындагы нигезләмәне раслау;

29) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль район Советы карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән район Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

Район Советы район Башлыгының, район Башкарма комитеты житәкчесенә һәм районның башка жириле үзидарә органнарының аларның эшчәнлегенә нәтижәләре, шул исәптән район Советы куйган мәсьәләләрне хәл итү турындагы еллык хисапларын тыңлай.

2. Район Советы, район Башлыгы яки аерым депутатлар (депутатлар төркемнәре) белән нинди дә булса формада район бюджеты акчалары белән идарә итү һәм идарә итү, район Советы, район Башлыгы һәм депутатлар эшчәнлеген тәэмин итүгә юнәлдерелгән район бюджеты акчаларыннан тыш, район бюджеты чаралары белән идарә итү һәм аның белән идарә итү рәхсәт ителми.

Статья 30. Район Советының эш тәртибе

1. Район Советының эш тәртибе әлеге Устав һәм район Советы Регламенты белән билгеләнә.

2. Район Советы эшенә төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда район Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр хәл ителә.

3. Район Советы утырышы, әгәр анда сайланган депутатлар санының ким дигәндә 50 проценты катнашса, хокукый булып санала.

4. Район Советының чираттагы утырышлары кирәк булганда, әмма өч айга бер тапкырдан да сирәгрәк үткәрелми. Чираттан тыш утырышлар район Башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы буенча район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешенән ким булмаган өлеше буенча чакырыла.

5. Совет утырышлары район Башлыгы тарафыннан чакырыла. Район Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш уздырылганчы бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

6. Район Советы утырышлары ачык һәм хәбәрдар уздырыла. Район Советының ачык утырышларында районның теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

Регламентта каралган очрақларда район Советы ябык утырыш үткөрү турында Карар кабул итәргә хокуклы, анда район Советы чакырган затлар гына, шулай ук утырышта закон нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.

7. Район Советының һәр утырышы беркетелә һәм стенографикацияләнә. Утырыш беркетмәсенә утырышның датасы, урыны һәм вакыты турында мәгълүмат кертелә, каралган барлык мәсьәләләр санап чыгарыла һәм тавыш бирү нәтижәләре күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Район Советы утырышы беркетмәсенә кул куелгач, район Башлыгы аның белән районның теләсә кайсы кешесе таныша ала.

8. Район Советы утырышларында һәр депутатның бер тавышы бар. Район Советы депутаты тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашыра. Район Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очрақлары әлеге Устав, район Советы Регламенты белән билгеләнә.

Статья 31. Район Советы эшчәнлеген оештыру

1. Район Советы эшчәнлеген оештыруны район Башлыгы башкара.

2. Район Советы Регламентына ярашлы рәвештә, район Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм эзерләү өчен, район Башлыгы һәм аның урынбасарынан тыш, район Советы эшчәнлегенең төп юнәлешләре буенча даими комитетлар төзелә, шулай ук вакытлы комиссияләр оештырылырга мөмкин.

3. Муниципаль программаларны, район Советы карарлары проектларын эзерләү, район карамагына кертелгән мөһим мәсьәләләрне тикшерү өчен, район Советы каршында аның карары буенча депутатлар, район Башкарма комитеты вәкилләре, иҗтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр, белгечләр, экспертлар һәм район халкы составында партия фракцияләре, эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

4. Район Советы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка тәэмин итүне район Советы аппараты башкара.

Статья 32. Район Советы тарафыннан контроль функцияләренә гамәлгә ашыру

1. Район Советы район территориясендә әлеге уставның, район Советы кабул иткән норматив актларның үтәлешен, район бюджеты үтәлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын, районны үстерү программаларын куллануны, район Башкарма комитеты һәм башка жирле үзидарә органнары эшчәнлеген контрольдә тоту.

2. Районның жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль хокукый актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, район Советы карары белән, район Башлыклары депутатлар арасынан күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзи ала.

3. Район Советы карары нигезендә, район Башлыклары район бюджеты акчаларын максатчан куллануны, муниципаль мөлкәтне нәтижәле куллануны, шулай ук район Башкарма комитетының финанс-хужалык эшчәнлегенә башка мәсьәләләрен тикшерә (ревизияли) ала. Тикшерүләр (ревизияләр) үткәргә билгеләнгән тәртиптә бәйсез аудиторлар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре жәлеп ителергә мөмкин.

4. Район Башкарма комитеты, аның житәкчесе, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфаи затлар, әгәр закон белән башкача билгеләнмәгән булса, район Советы, аның комиссияләре, район Советы депутаты мәрәжәгәте буенча район Советы карамагына кагылышлы мәсьәләләр буенча сорала торган мәгълүматны бирергә, ә законнарны, муниципаль хокукый актларны бозган очракта хокук бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Район Советы, контроль функцияләрен башкарып, район Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-идарә эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

Статья 33. Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район Советының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) Район Советы тарафыннан үз-үзеңне таркату турында Карар кабул итү;

2) район Советын законнарда каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча тарату;

3) район Советы депутатларының әлеге составының хокуксызлыгы турында Татарстан Республикасы Югары суды карары үз көченә керүгә, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрен тапшыруына бәйле рәвештә;

4) федераль законнарда ярашлы рәвештә, шулай ук район бетерелгән очракта гамәлгә ашырыла торган районны үзгәртеп кору.

5) район чикләре үзгәрү нәтижәсендә район сайлаучылары санының 25 проценттан артыграк артуы.

2. Район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуга китерә.

3. Район Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, жирлекләренә вәкилләкә органнары бер ай эчендә район Советы составына башка депутатларны сайларга тиеш.

Статья 34. Район Советының үз-үзен таркату турында Карар кабул итү тәртибе

1. Район Советын үз-үзен таркату турында карар район Башлыгы яки район Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан ким булмаган өлеше булган депутатлар төркеме инициативасы буенча кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында карар кабул итү инициативасы тәкъдим ителә алмый:

1) Район Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;

2) район бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турында хисапны раслау чорында;

3) яңа район Башлығы сайланганчы район Башлығы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.

3. Район Советының үз-үзен таркату турында язма тәкъдиме үз-үзен таркату мотивларын үз эченә алырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен дәлилләүче башка материаллар да кушылырга мөмкин.

4. Депутатлар арасынан үз-үзләрен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен район Советы карары белән комиссия төзелә. Район Советы яки район Башлығы карары буенча район Советын үз-үзен таркату мәсьәләсе ачык тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Район Советының үз-үзен таркату мәсьәләсен карау дәвамлылығы район Советы депутатлары һәм район халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартларын һәм нигезләмәләрен һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзеңне таркату турында карар үз-үзеңне таркату инициативасы тәкъдим ителгәннән соң ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Район Советын үз-үзен таркату турында карар район Советы депутатлары санының өчтән ике өлеше тарафыннан яшерен тавыш бирү юлы белән кабул ителә.

7. Район Советы тарафыннан үз-үзеңне таркату турындагы тәкъдим кире кагылган очракта, үз-үзеңне таркату турындагы инициатива үз-үзеңне таркату турындагы мәсьәлә буенча тавыш бирү көненнән соң бер елдан да иртәрәк куелмаска мөмкин.

Статья 35. Район Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район Советы депутатының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкага китү;

3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;

4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;

5) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;

6) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына чыгу;

7) Россия Федерациясе граждандлығын яки чит ил дөүләте граждандлығын туктату - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданды жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил дөүләте граждандлығы булу яисә чит ил дөүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ Россия Федерациясе гражданды яисә Россия Федерациясе халыкара килешүе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы чит ил гражданды булырга хокуклы, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;

8) авыл жирлегә Советы депутаты буларак сайлаучылар тарафыннан кире чакыру. Район Советы депутатын, шул исәптән район Башлығын чакыртып алу нигезләре булып депутатның тиешле жирлек сайлаучыларының аңа ышанычын шик астына куючы һәм депутат бурычларын яки Район Башлығы вазыйфаларын үтәмәүдә, депутат, район Башлығы статусына туры килми торган гамәлләр кылуда һәм Россия Федерациясе Конституциясен башка бозуларда суд тәртибендә расланган конкрет хокуксыз карарлар яки гамәлләр (гамәл кылмау) тора. Татарстан Республикасы Конституциясе, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары, әлегә устав һәм башка муниципаль хокукый актлар. Кабатлау процедурасы торак пункт уставы белән билгеләнә;

9) район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;

10) хәрби хезмәткә чакыру яки аны алмаштырган альтернатив гражданлык хезмәтенә жибөрү;

11) "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль закон белән билгеләнгән башка очрақларда.

2. Район Советы депутатының вәкаләтләре район Советы карары белән, әгәр депутат житди сәбәпләрсез булмаса, район Советының барлык утырышларында алты ай рәттән вакытыннан алда туктатыла.

3. Район Советының район Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турындагы карары вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән 30 көннән дә соңга калмыйча, ә әгәр бу нигез район Советы сессияләре арасында барлыкка килгән булса, мондый нигез барлыкка килгән көннән өч айдан да соңга калмыйча кабул ителә.

4. Район Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, әлеге орган бер ай эчендә район Советы составына башка депутат сайларга тиеш.

5. Татарстан Республикасы Рәисе Югары Ослан муниципаль районы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәжәгать иткән очракта, вәкаләтләрне вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн - әлеге гариза район Советына кәргән көн.

IV бүлек. РАЙОН БАШЛЫГЫ

Статья 36. Район Башлыгы районның югары вазифалы кешесе

1. Район Башлыгы-районның югары вазифалы кешесе.

2. Район Башлыгы район Советы тарафыннан үз составында сайлана һәм аның рәисе вәкаләтләрен башкара.

3. Район Башлыгының рәсми исеме-Югары Ослан муниципаль районы Башлыгы.

Статья 37. Район Башлыгын сайлау тәртибе

1. Район Башлыгы яңа сайланган район Советының беренче утырышында район Советы депутатлары арасыннан яшерен тавыш бирү юлы белән район Советы вәкаләтләре срогына сайлана. Район Башлыгын сайлау район Советы депутатлары тәкъдим иткән кандидатлар арасыннан, шул исәптән район составына керүче жирлекләрнең вәкилләкле органнары, район гражданны (яки халкы), ижтимагый берләшмәләр, Татарстан Республикасы Рәисе тәкъдимнәре нигезендә башкарыла.

2. Район Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен район Советы депутатлары санының яртысыннан артыгы тавыш бирсә, район Башлыгы итеп сайлана.

3. Сайланганнан соң район Башлыгы түбәндәге антны бирә:

"Югары Ослан муниципаль районы Башлыгының миңа йөкләнгән югары бурычларын үтәгәндә Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, Югары Ослан муниципаль районы Уставын үтәргә, район гражданныларының иминлеген тәмин итү, кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен бөтен көчемне һәм белемнәремне кулланырга ант итәм".

Статья 38. Район Башлыгы статусы

1. Район Башлыгы даими нигездә эшли.

2. Район Башлыгы Федераль закон белән билгеләнгән район Башлыгы статусына туры килмәгән вазифаларны алмаштыра алмый, шулай ук эшқуарлык, шулай ук уку, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә хокуклы түгел.

Район Башлыгына Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачу һәм аларга ия булу, акчаларны һәм кыйммәтле әйберләрне саклау, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану тыела.

3. Район Башлыгы үз эшчәнлегендә Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә район гражданнына һәм район Советына контрольдә тотыла һәм хисап бирә.

4. Район Башлыгы район Советына үз эшчәнлегенә нәтижеләре турында еллык хисаплар тапшыра.

Статья 39. Район Башлыгының вәкаләтләре

Район Башлыгы:

1) районны башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дөүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә тәкъдим итә, район исемненән ышанычсыз эш итә;

2) район Советы эшен оештыра, район Советы утырышларын чакыра һәм аларда рәислек итә;

3) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә район Советы кабул иткән хокукый актларга кул куя һәм аларны игълан итә, шулай ук район Советы утырышларының протоколларына кул куя;

4) үз вәкаләтләре чикләрендә район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;

5) район Башкарма комитеты житәкчесе белән контракт төзи;

6) район Советы эшендә ачыклыкны һәм жәмәгатьчелек фикерен исәпкә алуны тәэмин итү буенча чаралар күрә;

7) гражданнырны кабул итүне, аларның мөрәжәгатьләрен, гаризаларын һәм шикәятләрен карауны оештыра;

8) район Советы утырышларының протоколларына кул куя;

9) район Советы аппараты эшенә житәкчелек итә;

10) район Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;

11) Район Советы эшчәнлеген тәэмин итүгә һәм тотуга район бюджетында каралган чыгымнар буенча акчаларны бүлүче булып тора;

12) Закон һәм әлеге Устав нигезендә гражданнырның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча район Советының хокукый актын кабул итүне оештыра;

13) район жирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль органнар, район территориясендә эшләүче Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте органнары белән кирәкле хезмәттәшлеген тәэмин итә;

14) район исемненән дөүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары белән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында килешүләр һәм килешүләр, Татарстан

Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән хезмәттәшлек итү һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;

15) жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрән һәм жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

16) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән муниципаль район башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрне, шулай ук әлеге устав, район Советы карарлары белән район Башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

Район Башлыгы 2008 елның 25 декабрдәге 273-ФЗ номерлы "Коррупциягә каршы торы турында" Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрне һәм тыюларны үтәргә һәм бурычларны үтәргә тиеш.

Статья 40. Район Башлыгы вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату

1. Район Башлыгының вәкаләтләрә вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләгә белән отставкага китү;

3) федераль закон нигезендә отставкага китү;

4) гамәлдәге законнарға ярашлы рәвештә вазифасыннан азат итү;

5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;

6) суд хәбәрсез югалган дип тану яки үлгән дип игълан итү;

7) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;

8) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына китү;

9) Россия Федерациясә гражданлыгын яки чит ил дәүләте гражданлыгын туктату - Россия Федерациясә халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил дәүләте гражданлыгы (гражданлыгы) булу яисә Чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ Россия Федерациясә гражданы яисә Россия Федерациясә халыкара килешүе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы чит ил гражданы булырга хокуклы, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;

10) сайлаучылар тарафыннан кире чакыру;

11) сәләмәтлек торышы буенча район Башлыгы вәкаләтләрән гамәлгә ашыра алмау суд тәртибендә билгеләнгән;

12) федераль законнарға ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла торган районны үзгәртеп кору, шулай ук район бетерелгән очракта.

13) Район чикләре үзгәрү нәтижәсендә район сайлаучылары саны 25 проценттан артыкка арткан.

Район Башлыгы вәкаләтләрә шулай ук район Башлыгы, аларның хатыны (тормыш иптәше) һәм балигы булмаган балалары тарафыннан «Аерым категория кешеләргә счетлар (вкладлар) ачуны һәм аларға ия булуны, акчаларын һәм кыйммәтле әйберләрен Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында саклауны (яки) чит ил финанс инструментларын куллануны тыю турында» Федераль закон белән билгеләнгән тыюны үтәмәгән очракта Россия Федерациясә Президентының ышанычын югалту сәбәпле вакытыннан алда туктатыла.

2. Әлеге статьяның 1 пункттыңда күрсәтелгән нигезләр буенча район Башлығы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, яңа район Башлығын сайлау вәкаләтләре туктатылган көннән алып алты айдан да соңга калмыйча башкарыла.

3. Әгәр район Башлығының вәкаләтләре район Советы вәкаләтләре срогы тәмамлануга алты ай кала вакытыннан алда туктатылса, яңа район Башлығын сайлау яңа сайланган район Советының беренче утырышында башкарыла.

4. Әгәр район Советы тарафыннан сайланган, вәкаләтләре район Советының аны отставкага жиберү турындагы карары нигезендә вакытыннан алда туктатылган район Башлығы әлеге карарны суд тәртибендә шикаять итсә, район Советы суд карары законлы көченә кәргәнче район башлығын сайлау турында Карар кабул итәргә хокуклы түгел.

5. Район Башлығы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча аңа карата сак астына алу яки вакытлыча вазифасыннан читләштерү рәвешендә процессуаль мәжбүри чаралар кулланылган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча район Башлығы урынбасары башкара.

Статья 41. Район Башлығын отставкага жиберү

1. Район Советы федераль законнарда ярашлы рәвештә район Советы депутатлары инициативасы буенча яки Татарстан Республикасы Рәисе инициативасы буенча район Башлығын отставкага жиберергә хокуклы

2. Район Башлығын отставкага жиберү өчен нигез булып тора:

1) федераль законнарда каралган нәтижеләргә китергән карарлар, район Башлығының гамәлләре (гамәл кылмаулары);

2) жириле әһемияттәге мәсьәләләргә хәл итү, федераль законнарда, район Уставында каралган вәкаләтләргә гамәлгә ашыру һәм (яки) жириле үзидарә органнары тарафыннан жириле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итү буенча бурычларны өч ай һәм аннан да күбрәк вакыт эчендә үтәмәү;

3) район Советы алдындагы еллык хисабы нәтижеләре буенча район Советы тарафыннан район Башлығы эшчәнлегенә ике тапкыр рәттән канәгатьләнерлек бәя бирелмәгән.

4) "Коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләргә һәм тьюларны үтәмәү һәм бурычларны үтәмәү.

5) район Башлығы, район Башкарма комитеты житәкчесе, районның жириле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары һәм ведомство карамагындагы оешмалар тарафыннан Кеше һәм гражданның хокуклары һәм ирекләре тигезлегенә дөүләт гарантияләрен расасына, милләтенә, теленә, дингә мөнәсәбәтә һәм башка шартларга бәйле рәвештә күпләп бозуга юл кую, раса, милләт, тел яки дингә карашы билгеләре буенча хокукларны чикләү һәм дискриминация, әгәр бу милләтара һәм конфессияара килешүне бозуга китергән һәм милләтара (этникара) һәм конфессияара конфликтлар барлыкка килүгә ярдәм иткән булса.

3. Район Советы депутатларының район Башлығын отставкага жиберү турындагы инициативасы, район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган өлеше белән тәкъдим ителгән, район Советына кертелә торган мөрәжәгать рәвешендә рәсмиләштерелә. Әлеге мөрәжәгать район Советының муниципаль берәмлек Башлығын отставкага жиберү турындагы карары проекты белән бергә кертелә. Әлеге инициативаны тәкъдим итү турында район

Башлыгы һәм Татарстан Республикасының югары вазыйфаи затына әлеге мөрәжәгатьне район Советына керткәннән соң бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

4. Район Советы депутатларының район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы инициативасын карау Татарстан Республикасы Рәисе фикерен исәпкә алып башкарыла.

5. Әгәр район Советы депутатларының район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы инициативасын караганда жирле үзидарә органнарының жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрән һәм (яисә) федераль законнарда каралган нәтижәләргә китергән район Башлыгының карарларын, гамәлләрән (гамәл кылмаулары) гамәлгә ашыруны тәэмин итүгә кагылышлы мәсьәләләрне карау күздә тотыла икән законнар белән, район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы карар Татарстан Республикасы Рәисенең ризалыгы белән генә кабул ителергә мөмкин.

6. Татарстан Республикасы Рәисенең район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы инициативасы район Советына район Советының тиешле карары проекты белән бергә кертелә торган мөрәжәгать рәвешендә рәсмиләштерелә. Әлеге инициативаны тәкъдим итү турында район Башлыгына әлеге мөрәжәгатьне район Советына керткәннән соң бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.

7. Район Советының яки Татарстан Республикасы Рәисенең район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы инициативасын карау Район Советы тарафыннан тиешле мөрәжәгать кертелгән көннән алып бер ай эчендә башкарыла.

8. Район Советының район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы карары, әгәр аның өчен район Советы депутатлары санының өчтән ике өлеше тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала.

9. Район Советының район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы карарына район Советы утырышында рәислек итүче депутат кул куя.

10. Әгәр район Советы составына керүче һәм аның рәисе вәкаләтләрән башкаручы район Советы утырышында катнаша икән, анда аны отставкага жибөрү турындагы мәсьәлә карала, әлеге утырыш район Советы тарафыннан моңа вәкаләтле район Советы депутаты рәислегендә уза.

11. Район Башлыгын отставкага чыгару турында Совет тарафыннан карар кабул ителгәндә түбәндәгеләр тәэмин ителергә тиеш:

1) аларга тиешле утырышның кайчан һәм кайда узачагы турында алдан хәбәр итү, шулай ук Татарстан Республикасы Рәисе яки район Советы депутатларының мөрәжәгәте һәм район Советының аны отставкага жибөрү турындагы карары проекты белән танышу;

2) аңа район Советы депутатларына отставкага китү өчен нигез буларак тәкъдим ителгән хәлләр турында аңлатмалар бирү мөмкинлеге бирү.

12. Әгәр район башлыгы Советның аны отставкага жибөрү турындагы карары белән килешмәсә, ул үзенең аерым фикерен язма рәвештә әйтергә хокуклы.

13. Район Советының район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы карары рәсми рәвештә кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарылырга тиеш. Әгәр район Башлыгы аны отставкага жибөрү мәсьәләсендә үзенең аерым фикерен язма рәвештә белдергән булса, ул район Советы карары белән бер үк вакытта рәсми рәвештә бастырылырга тиеш.

14. Әгәр район Советы депутатларының яки Татарстан Республикасы Рәисенең район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы инициативасы район Советы тарафыннан кире кагылган очракта, район Башлыгын отставкага жибөрү турындагы

мәсьәлә район Советы утырышы уздырылганнан соң ике айдан да иртәрәк район Советына кабат карауга чыгарылырга мөмкин.

Статья 42. Район башлыгы урынбасары

1. Район Башлыгы тәкъдиме буенча район Советы тарафыннан депутатлар арасынан район Башлыгы урынбасары — район Советы Рәисе урынбасары сайлана.
2. Район Советы депутаты район Башлыгының сайланган урынбасары район Советы Рәисе урынбасары булып санала, әгәр аны сайлау өчен район Советы депутатлары санының яртысынан артыгы тавыш биргән булса.
3. Район Башлыгы урынбасары-район Советы Рәисе урынбасары район Советы Регламентында билгеләнгән бурычларны бүлүгә туры китереп функцияләре башкара, район Башлыгы йөкләмәләрен үти, ә аның вакытлыча булмавы (авыру яки отпуск белән бәйлә) яки үз бурычларын үтәү мөмкинлеге булмавы яки вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату очрагында район Башлыгы вазыйфаларын башкара.
4. Район Башлыгы урынбасары-район Советы Рәисе урынбасары үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.
5. Район Башлыгы урынбасары район Советы Рәисе урынбасары вәкаләтләре әлегә уставның 40 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.
6. Район Башлыгы урынбасары район Советы Рәисе урынбасары район Советы инициативасы буенча яки район Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән ким булмаган депутатлар төркеме таләбе буенча кабул ителгән район Советы карары буенча теләсә кайсы вакытта вазифасыннан чакырылырга мөмкин. Район Башлыгы урынбасарын чакыртып алу турында карар район Советы депутатлары санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

V бүлек. Район Башкарма комитеты

Статья 43. Районның Башкарма комитеты районның җирле үзидарә Башкарма-идарә органы

1. Районның Башкарма комитеты районның җирле үзидарә башкарма-идарә органы булып тора.
2. Район Башкарма комитетының рәсми исеме "Югары Ослан муниципаль районы Башкарма комитеты".
3. Район Башкарма комитеты район Советына хисап бирә һәм контрольдә тота.
4. Район Башкарма комитетының мөһере, район гербы һәм үз исеме белән бланклары бар.
5. Район Башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә район бюджетында аерым юл белән карала.

Статья 44. Район Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы Башкарма комитет җитәкчесе тәкъдиме буенча район Советы тарафыннан раслана.
2. Район Башкарма комитеты структурасына Башкарма комитет җитәкчесе, аның урынбасарлары, Башкарма комитетның тармак (функциональ) һәм (яки) территорияль органнары керә.

3. Район Башкарма комитеты органнары район Советы тарафыннан расланган нигезләмәләр нигезендә эш итә.

4. Район Башкарма комитеты эшчәнлегенә булышлык күрсәтү, аның компетенциясенә кертелгән җирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча бурычларны килештерелгән хәл итү өчен, район Башкарма комитеты каршында Башкарма комитет җитәкчесе карары белән координацион, эксперт һәм башка киңәш (консультатив) органнар оештырылырга мөмкин. Күрсәтелгән органнар район Башкарма комитеты структурасына керми. Аларда эш иҗтимагый нигездә башкарыла.

Статья 45. Башкарма комитетның вәкаләтләре

Башкарма комитет:

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәп өлкәсендә:

- район бюджеты проекты, районның социаль-иқтисади үсеш стратегиясе проекты эшләүне тәмин итә;

- район бюджетын үтәүне, районның социаль-иқтисади үсеш стратегиясен гамәлгә ашыруны оештыра;

- районның иқтисады һәм социаль өлкәсе торышын билгеләүче статистик күрсәткечләр җыюны һәм күрсәтелгән мәгълүматларны дәүләт хакимияте органнарына Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә бирүне оештыра;

- район бюджеты акчалары хисабына муниципаль район составына керүче торак пунктларның бюджет тәмин ителеше дәрәжәләрен тигезләүне тәмин итә;

2) муниципаль милек белән идарә итү, район территориясендә предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә район Советы билгеләгән тәртипкә ярашлы рәвештә үз вәкаләтләре чикләрендә:

- районның муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын булдыру, сатып алу, куллану, боерык бирү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренә җирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшыру, читләштерү, Россия Федерациясе законнарында, Татарстан Республикасы законнарында, район Советы карарларында каралган тәртиптә башка килешүләр төзү;

- муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлегенә максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, муниципаль учреждениеләрне финанслауны тәмин итә, муниципаль учреждениеләрне һәм Предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә аларның җитәкчеләрен билгели һәм биләгән вазифаларыннан азат итә;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән районның иқтисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында килешүләр төзи; район территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

- муниципаль заказны формалаштыра, урнаштыра, муниципаль заказның үтәлешен контрольдә тотар, район ихтыяжлары өчен районның үз матди һәм финанс чараларын кулланып эш заказчысы булып тора;

- Россия Федерациясенә 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы "Кулланучылар хокукларын яклау турында"гы Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау буенча чараларны гамәлгә ашыру.

3) территориаль планлаштыру, жирне һәм башка табиғый ресурсларны куллану, әйләнә-тирә табиғый мохитне саклау өлкәсендә:

- районның территориаль планлаштыру документлары, авыл жирлекләре, районның башка шәһәр төзелеше документлары, авыл жирлекләре проектларын эзерли һәм район Советына раслау өчен кертә һәм аларны гамәлгә ашыруны тәэмин итә, әлеге проектлар буенча ижтимагый фикер алышулар үткәрә;

- реклама конструкцияләрен урнаштыру схемаларын раслый, муниципаль район территориясендә реклама конструкцияләрен урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә рөхсәт бирә, мондый рөхсәтләргә гамәлдән чыгара, муниципаль район территориясендә «Реклама турында» 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә гамәлгә ашырыла торган үз белдеге белән билгеләнгән реклама конструкцияләрен демонтажлау турында күрсәтмәләр бирә;

- район территориясендә башкарыла торган шәһәр төзелеше эшчәнлеген тәэмин итүнең мәғлүмати системаларын алып баруны гамәлгә ашыра;

- районның муниципаль милкендәге жирләргә рациональ файдалануны һәм саклауны планлаштыруны һәм оештыруны гамәлгә ашыра;

- район территориясендәге жир кишәрлекләрен законнарда билгеләнгән төрлөдә бирә һәм тартып ала;

- халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табиғаттан файдалану турындагы законнарны бозучы предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның гамәлләре турында тиешле органнарга хәбәр итә;

- әйләнә-тирә мохитне саклау буенча Поселокара характердагы чаралар оештыра;

- район территориясендә каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым туплау), жыю, транспортлау, эшкөртү, утильләштерү, зарарсызландыру, күмү буенча эшчәнлек оештыра;

- район территориясендә дөвалау - сәламәтләндерү урыннарын һәм жирле өһәмияттәге курортларны саклау, шулай ук жирле өһәмияттәге аеруча саклана торган табиғый территорияләргә саклау һәм куллану өлкәсендә муниципаль контроль булдыра, үстерә һәм тәэмин итә;

- адреслашу объектларына адреслар бирә, үзгәртә, юкка чыгара, урам-юл челтәре элементларына исемнәр бирә (федераль өһәмияттәге автомобиль юлларынан, төбәк яки муниципаль-ара өһәмияттәге автомобиль юлларынан тыш), муниципаль районның торак пунктлар арасындагы территориясә чикләрендәге планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирә, мондый исемнәргә үзгәртә, юкка чыгара, мәғлүматны Дәүләт адрес реестрында урнаштыра;

- муниципаль районның торак пунктлар арасындагы территориясендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра;

- федераль закон нигезендә Комплекслы кадастр эшләрен башкаруны һәм территориянең карта-планын раслауны оештыра.

4) төзелеш, транспорт һәм элемент өлкәсендә:

- район территориясендә торак төзелеше өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;

- муниципаль район чикләрендә торак пунктлар чикләреннән тыш жирле өһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыра, муниципаль район чикләрендә автомобиль транспортында, шәһәр жир өсте электр транспортында һәм торак пунктлар чикләреннән тыш юл хужалыгында муниципаль контрольне гамәлгә ашыра, юл хәрәкәтен оештыра һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итә, шулай ук Россия Федерациясә законнарына ярашлы рәвештә автомобиль юлларын куллану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыру;

- халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү өчен шартлар тудыра һәм муниципаль транспорт оешмалары булдыру яисә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүгә шәхси һәм башка транспорт предприятиеләрен һәм оешмаларын җәлеп итү юлы белән район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыруны тәмин итә;

- район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка хезмәт күрсәтүче маршрутларны, хәрәкәт графигын, җәмәгать транспорты тукталыш урыннарын раслый яки килештерә;

- район чикләрендәге торак пунктлар чикләреннән тыш җәмәгать транспорты тукталышлары өчен бүлеп бирелгән урыннарны тәзекләндерүне тәмин итә;

- торак пунктларны элемтә хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

5) торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- район чикләрендә Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә торак пунктларны электр һәм газ белән тәмин итүне оештыра;

- район составына керүче торак пунктларны җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

- халыкка Поселокара китапханәләр белән китапханә хезмәте күрсәтүне, аларның китапханә фондларын тулыландыруны һәм саклауны тәмин итүне оештыра;

- муниципаль район составына керүче торак пунктларны ял оештыру буенча хезмәтләр һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;

- муниципаль район составына керүче торак пунктларда җирле традицион халык сәнгать иҗатын үстерү өчен шартлар тудыра;

- муниципаль район милкендә булган мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау, куллану һәм популярлаштыру, муниципаль район территориясендә урнашкан җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен) саклау буенча чаралар үткәрә;

- музейлар булдыра;

- туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;

- ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм Поселокара җирләү урыннарын тотуны тәмин итә;

6) мәгариф һәм сәламәтлек саклау өлкәсендә:

- муниципаль белем бирү оешмаларында төп гомуми белем бирү программалары буенча (федераль дәрәҗә белем бирү стандартларына ярашлы рәвештә төп гомуми белем бирү программаларын гамәлгә ашыруны финанс белән тәмин итү вәкаләтләреннән тыш), муниципаль белем бирү оешмаларында балаларга өстәмә белем бирүне (аны финанс белән тәмин итү Татарстан Республикасы дәрәҗә хакимияте органнары тарафыннан гамәлгә ашырыла торган балаларга өстәмә белем бирүдән тыш) һәркемгә ачык һәм түләүсез мәктәпкәчә, башлангыч гомуми, төп гомуми, урта гомуми белем бирү программалары буенча урта белем бирүне оештыра, балаларны тәрбияләү һәм карау, балаларны муниципаль белем бирү оешмаларында тоту өчен шартлар тудыра, шулай ук үз вәкаләтләре чикләрендә балаларның каникул вакытында ялын оештыруны тәмин итү буенча чараларны, шул исәптән аларның тормыш һәм сәламәтлек иминлеген тәмин итү буенча чараларны гамәлгә ашыра;

- гражданның түләүсез медицина ярдәме күрсәтүнең дәрәҗә гарантияләре территориаль программасына ярашлы рәвештә район территориясендә муниципаль район территориясендә халыкка медицина ярдәме күрсәтүне оештыруны тәмин итә;

7) гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәмин итү, халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән саклау өлкәсендә:

- район территориясендә законнарны, дәүләт хакимияте һәм җирле үзидарә органнары актларын үтәүне, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәмин итә;

- билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән җирле үзидарә хокукларын бозучы судта яки арбитраж судында дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфаи затлары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмаларның актларын шикаять итә;

- район чикләрендә гадәттән тыш хәлләр нәтижәләрен кисәтүдә һәм бетерүдә катнаша;

- территориаль оборона һәм гражданның оборонасы, халыкны һәм район территориясен табиғый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау буенча чараларны оештыра һәм гамәлгә ашыруны тәмин итә, гадәттән тыш хәлләрне бетерү өчен җирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыруны тәмин итә;

- милләтара һәм профессиональ татулыкны ныгытуга, муниципаль район территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәданиятен үстерүгә, аз санлы җирле халыкларның һәм башка милли азчылыкларның хокукларын гамәлгә ашыруга, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясен тәмин итүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чаралар эшләү һәм гамәлгә ашыруны башкара;

- муниципаль районның хезмәт күрсәтелә торган административ участогында эшләү өчен участок полиция уполномоченныйсы вазыйфасын биләүче хезмәткәргә бина бирә, шулай ук участок полиция уполномоченныйсы вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына әлеге вазыйфа буенча вазыйфаларын башкару чорына торак урыны бирә;

- су объектларында кешеләрнең иминлеген тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыруны тәмин итә;

- Россия Федерациясе Су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары хужасының вәкаләтләрен гамәлгә ашыра, гомуми файдаланудагы су объектларын шәхси һәм көнкүреш ихтыяжлары өчен куллану кагыйдәләрен билгели, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр буйларына ирекле керүен тәмин итә;

- опека һәм попечительлек алып бара;

- җирле референдум әзерләүне һәм үткәрүне, район чикләрен үзгәртү, районны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыру һәм матди-техник тәмин итүне гамәлгә ашыра;

- "Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында" 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль закон белән каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра;

- терроризм һәм экстремизмны профилактикалау, шулай ук терроризм һәм экстремизм күренешләренең нәтижәләрен киметү һәм (яки) бетерү өлкәсендә муниципаль программалар эшли һәм гамәлгә ашыра;

- районда терроризмның асылын һәм аның иҗтимагый куркынычын аңлату буенча, шулай ук гражданның терроризм идеологиясен кабул итмәүне формалаштыру буенча мәгълүмати-пропаганда чаралары оештыра һәм үткәрә, шул исәптән мәгълүмати материаллар, басма продукция тарату, аңлату эшләре һәм башка чаралар үткәрү юлы белән;

- терроризмны профилактикалау, шулай ук федераль башкарма хакимият органнары һәм (яки) Татарстан Республикасы башкарма хакимият органнары тарафыннан оештырылган аның нәтижәләрен киметү һәм (яки) бетерү чараларында катнаша;

- муниципаль милектә булган яки жирле үзидарә органнары карамагындагы объектларның террорчылыкка каршы саклану таләпләрен үтәүне тәмин итә;

- терроризмны профилактикалауда, шулай ук аның нәтижәләрен киметүдә һәм (яки) бетерүдә катнашу мәсьәләләре буенча Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына тәкъдимнәр жибәрә;

терроризмны профилактикалауда, шулай ук аның нәтижәләрен киметүдә һәм (яки) бетерүдә катнашу буенча жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра;

- муниципаль район территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизацияләү буенча чаралар үткәрә;

- алкоголь, наркотик яки башка төрле токсик исерек хәлдә булган кешеләргә ярдәм күрсәтү буенча чаралар үткәрә;

- муниципаль район чикләрендә шәһәр һәм авыл торак пунктлары чикләреннән тыш беренчел янғын куркынычсызлыгы чараларын тәмин итә;

- муниципаль янғын күзәтчелеген булдыра;

- муниципаль район чикләрендә коррупциягә каршы торучу чараларын гамәлгә ашыра;

- муниципаль район территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спортны үстерү өчен шартлар тудыра, муниципаль районның рәсми физкультура-сәламәтләндрерү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыра;

- инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләннгән кешеләрнең, адаптив физик культура һәм адаптив спортның Физик культурасын һәм спортын үстерүгә ярдәм күрсәтә;

- балалар һәм яшьләр белән эшләрү буенча Поселокара характердагы чаралар оештыра һәм гамәлгә ашыра;

8) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрнен үтәр өлкәсендә:

- административ комиссияне булдыру буенча вәкаләтле орган тарафыннан билгеләнә, рәис, рәис урынбасары, жаваплы секретарь һәм административ комиссия әгъзаларын билгели, аның эш регламентын раслай;

- дөүләт вәкаләтләрнен гамәлгә ашыру өчен тапшырылган матди һәм финанс чараларын исәпкә ала һәм тиешле файдалануны тәмин итә;

- тапшырылган дөүләт вәкаләтләрнен тиешле федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләннгән тәртиптә гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;

- район Советы карарларына ярашлы рәвештә, районның жирле үзидарә органнары карамагындагы матди ресурслардан һәм финанс чараларынан үзенә тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрнен гамәлгә ашыру өчен өстәмә файдалануны тәмин итә;

- районның жирле үзидарә органнары, район Советы әлеге вәкаләтләрне гамәлгә ашыруда катнашу хокукын гамәлгә ашыру турында Карар кабул иткән очракта, федераль законнар нигезендә аларга тапшырылмаган дөүләт вәкаләтләрнен гамәлгә ашыруда катнашалар.

9) башка вәкаләтләр:

- муниципаль архивны формалаштыруны һәм тотуны, шул исәптән торак пунктларның архив фондларын саклауны тәмин итә;

- торак пунктларда авыл хужалыгы житештерүен үстерү, авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерүгә ярдәм итү өчен шартлар тудыра, социаль юнәлешле коммерцияле булмаган оешмаларга, хәйрия эшчәнлегенә һәм иреклеккә (волонтерлыкка) ярдәм күрсәтә;

- кеше хокукларын тәмин итүне жәмәгать контролендә тотучы жәмәгать күзәтү комиссияләренә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган кешеләргә ярдәм күрсәтә;

- инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидларның ижтимагый берләшмәләре тарафыннан 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы "Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында"гы Федераль закон нигезендә оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә;

- "Кан һәм аның компонентлары донорлыгы турында"гы Федераль законда каралган чараларны гамәлгә ашыра;

- федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларының сыйфатын бәйсез бәяләүне оештыру өчен шартлар тудыра, шулай ук ведомство карамагындагы оешмалар житекчеләре эшчәнлеген бәяләгәндә оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларының сыйфатын бәйсез бәяләү нәтижеләрен куллана, оешмалар тарафыннан хезмәт күрсәтү шартларының сыйфатын бәйсез бәяләү нәтижеләре буенча ачыкланган кимчеләкләрне бетерү буенча чаралар күрүне контрольдә тотат;

- законнар, әлеге Устав, район Советы карарлары белән район Советы, район Башлыгы яки районның башка жирле үзидарә органнары компетенциясенә кертелгән вәкаләтләрдән тыш, районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыра.

Статья 46. Район Башкарма комитеты житекчесе

1. Район Башкарма комитеты житекчесе, укытучылык, фәнни һәм башка ижади эшчәнлектән тыш, эшкуарлык, шулай ук башка түләүле эшчәнлек белән шөгыльләнәргә хокуклы түгел. Шулай ук вакытта укыту, фәнни һәм башка ижади эшчәнлек, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, чит ил дөүләтләре, халыкара һәм чит ил оешмалары, чит ил гражданны һәм гражданлыгы булмаган затлар акчалары хисабына гына финанслана алмый. Жирле хакимият башлыгы, Әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә яки Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки күзәтү советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган оешмаларның һәм Россия Федерациясе территориясендә эшләүче аларның структур бүлекчәләренәң башка органнары составына керергә хокуклы түгел.

Статья 47. Район Башкарма комитеты житекчесен билгеләү тәртибе

1. Район Башкарма комитеты житекчесе конкурс нигезендә билгеләнә.

2. Район Башкарма комитеты житекчесе өчен контракт шартлары район Советы тарафыннан раслана. Федераль закон яки Татарстан Республикасы законы районның жирле үзидарә органнарына аерым дөүләт вәкаләтләрен тапшырган очракта контрактка Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән шартлар мәжбүри рәвештә кертелә.

3. Район Башкарма комитеты житекчесе вазифасына кандидатлар булырга тиеш:

- югары һөнәри белем;
  - муниципаль хезмәт стажы кимендә ике ел яки белгечлек буенча эш стажы, эзерлек юнәлеше кимендә биш ел;
  - оешма, дөүләт органы, жирле үзидарә органы җитәкчесе яки җитәкчесе урынбасары вазифаларында, яки аларның структур бүлекчеләре җитәкчеләре вазифаларында кимендә биш ел идарә итү эшчәнлегә тәҗрибәсе;
  - район Советы карары белән билгеләнгән Башкарма комитет җитәкчесе вазифаларын башкару өчен кирәкле күләмдә эшлекле сыйфатлар һәм күнекмәләр.
4. Район Башкарма комитеты җитәкчесе вазифасын биләүгә Конкурс әлеге Устав һәм район Советы карары белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
5. Конкурс шартлары, аны үткөрү датасы, вакыты һәм урыны турында мәгълүматлар, контракт проекты массакуләм мәгълүмат чараларында конкурс уздырылачак көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча бастырылырга тиеш.
6. Конкурс үткөрү өчен Конкурс комиссиясе оештырыла. Конкурс комиссиясе әгъзаларының гомуми санын район Советы билгели.
7. Муниципаль районда конкурс комиссиясе әгъзаларының яртысын район Советы, ә икенче яртысын Татарстан Республикасы Рәисе билгели.
8. Район Башкарма комитеты җитәкчесе вазифасына район Советы тарафыннан конкурс комиссиясе тәкъдим иткән кандидатлар арасынан билгеләнә.
9. Район Башкарма комитеты җитәкчесе белән Контракт район Башлығы тарафыннан төзелә.

Статья 48. Район Башкарма комитеты җитәкчесенең вәкаләтләре срогы

1. Район Башкарма комитеты җитәкчесе белән Контракт, ул кешене район Башкарма комитеты җитәкчесе вазифасына билгеләү турында Карар кабул иткән район Советы вәкаләтләре срогына төзелә (яңа чакырылыш район Советы эшли башлаган көнгә кадәр), әмма ике елдан да ким түгел.
2. Район Советы вәкаләтләре срогы тәмамлангач, район Башкарма комитеты җитәкчесе билгеләнгән тәртиптә район Башкарма комитетының яңа җитәкчесе билгеләнгәнче үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны дәвам итә.

Статья 49. Башкарма комитет Җитәкчесе вәкаләтләре

Башкарма комитет җитәкчесе:

- 1) район Башкарма комитеты эшчәнлегенә бер генә кеше идарә итү принципларында җитәкчелек итә һәм район Башкарма комитетының үз компетенциясенә кергән вәкаләтләрен үтәвә өчен шәхси җаваплылык тотат;
- 2) район Советы, район Башлығы, районның башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дөүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә районның Башкарма комитетын тәкъдим итә;
- 3) район Советы каравына район бюджеты проектларын һәм аның үтәләше турында хисапларны тәкъдим итә;
- 4) район Советына районның комплекслы социаль-икътисади үсеше планнары һәм программалары проектларын һәм аларның үтәләше турында хисапларны тәкъдим итә;
- 5) район Советы раславына район Башкарма комитеты структурасы проектын кертә, район муниципаль учреждениеләренең структурасын һәм штат расписаниесен раслый;

6) район Башлығы белән килешү буенча Башкарма комитет җитәкчесе урынбасарларын билгели һәм вазифаларынан азат итә, алар арасында бурычларны бүлөп бирә, муниципаль хезмәткәрләрне һәм район Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен, муниципаль учреждениеләр җитәкчеләрен вазифага билгели һәм вазифадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тотат, аларга карата бүлөкләү һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;

7) үз вәкаләтләре чикләрендә расланган бюджетка ярашлы рәвештә район акчалары белән идарә итә;

8) район Башкарма комитеты тарафыннан районның җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә, аларның үтәлеше өчен шәхси җаваплылык тотат; тиешле законнар нигезендә һәм үтәлеше буенча тапшырылган дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;

9) район Башкарма комитеты компетенциясенә караган җирле өһемиәттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча хокукый актлар чыгара;

10) Район Советы контролендә һәм хисап бирә, район Советына үзенең эшчәнлегенә һәм Башкарма комитет эшчәнлегенә нәтиҗәләрен, шул исәптән район Советы куйган мәсьәләләрен хәл итү турында еллык хисаплар тапшыра;

11) язма рәвештә район Башлығына Россия Федерациясе гражданлыгын яки чит ил дәүләте гражданлыгын туктату турында хәбәр итә - чит ил гражданы җирле үзидарә органнарына сайланьрга, яисә чит ил гражданлыгын (гражданлыгын) алу яисә чит ил территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ алу хокукына ия булган Россия Федерациясе халыкара килешүе нигезендә җирле үзидарә органнарына сайланьрга хокуклы булган Россия Федерациясе гражданы яисә Россия Федерациясе халыкара килешүе нигезендә җирле үзидарә органнарына сайланьрга хокуклы чит ил гражданы, ләкин Россия Федерациясе гражданлыгы яки чит ил гражданлыгы туктатылган яки чит ил гражданлыгы алган көннән яки бу пунктта каралган яшәүгә рөхсәт яки башка документ алганнан соң биш эш көненнән дә соңга калмыйча;

12) дәүләт һәм башка органнарда район мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, район Башкарма комитеты исемнән судка гаризалар бирә, ышаныч кәгазьләрен бирә;

13) Район Башкарма комитеты органнары турында нигезләмәләр проектларын район Советына раслау өчен тәкъдим итә;

14) законнар, әлеге Устав, район Советы карарлары һәм төзелгән контракт нигезендә башка вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

Статья 50. Район Башкарма комитеты җитәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Район Башкарма комитеты җитәкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатыла:

1) үлем;

2) үз теләге белән отставкага китү;

3) әлеге статьяның 2 пункты нигезендә контрактны өзү;

4) гамәлдәге законнарда ярашлы рәвештә вазифасыннан китү;

5) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яки чикләнгән эшкә сәләтле дип танылу;

6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылу яки үлгән дип игълан итү;

7) аңа карата судның гаепләү карарының законлы көченә керүе;

8) Россия Федерациясеннән читтә даими яшәү урынына;

9) Россия Федерациясе граждандлығын яки чит ил дәүләте граждандлығын туктату - Россия Федерациясе халыкара килешүендә катнашучы, аның нигезендә чит ил гражданды жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил дәүләте граждандлығы булу яисә чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ Россия Федерациясе гражданды яисә Россия Федерациясе халыкара килешүе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы чит ил гражданды булырга хокуклы, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;

10) хәрби хезмәткә чакыру яки аны алмаштырган альтернатив граждандлык хезмәтенә жиберү;

11) федераль законнарға ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла торган районны үзгәртеп кору, шулай ук район бетерелгән очракта;

12) Район чикләре үзгәрү нәтижәсендә район сайлаучылары санының 25 проценттан артыграк артуы;

2. Башкарма комитет житәкчесе белән Контракт якларның килешүе буенча яки гариза нигезендә суд тәртибендә өзелергә мөмкин:

1) Район Советы яки район Башлығы- жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итүгә кагылышлы өлештә контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә, шулай ук Уставның 46 статьясында билгеләнгән чикләүләрне үтәмәүгә бәйле рәвештә;

2) Татарстан Республикасы Рәисе - федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән районның жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлештәге контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә, шулай ук Уставның 46 статьясында билгеләнгән чикләүләрне үтәмәүгә бәйле рәвештә;

3) Башкарма комитет житәкчесе - районның жирле үзидарә органнары һәм Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тарафыннан контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә.

2.1. Район Башкарма комитеты житәкчесе белән Контракт "Коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның чыгымнарының керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлар (кертемнәр) булуны, акчалар һәм кыйммәтле әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында" 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән коррупциягә каршы көрәш турында Россия Федерациясе законнары нигезендә тапшырыла торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турында белешмәләрнең дөреслеген һәм тулылығын тикшерү нәтижәсендә ачыкланган Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү сәбәпле, Татарстан Республикасы Рәисе гаризасы нигезендә суд тәртибендә өзелергә мөмкин.

3. Район Башкарма комитеты житәкчесенәң вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча аңа сак астына алу яки вакытлыча вазифасыннан читләштерү рәвешендә процессуаль мөжбүри чаралар кулланылган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча район Башкарма комитеты житәкчесенәң беренче урынбасары башкара.

VI бүлек. РАЙОН СОВЕТЫ, РАЙОН БАШЛЫГЫ ҺӘМ РАЙОН БАШКАРМА КОМИТЕТЫ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

Статья 51. Район Советы, район Башлыгы һәм район Башкарма комитеты үзара хезмәттәшлеге нигезләре

1. Әлеге уставта билгеләнгән вәкаләтләр бүленеше нигезендә район Советы, район Башлыгы һәм район Башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль рәвештә башкаралар.

2. Район Советы һәм район Башкарма комитеты районның икътисади һәм социаль үсеше процессын нәтижәле идарә итү һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә законнарда, әлеге уставта билгеләнгән формаларда үзара хезмәттәшлек итәргә тиеш.

3. Район Советы һәм район Башкарма комитеты кабул ителгән хокукый актларны алар имзаланганнан соң жиде көн эчендә бер-берсенә жибәрәләр.

4. Район Советы, район Башлыгы район Башкарма комитеты житәкчесенә район Башкарма комитеты житәкчесенә, район Башкарма комитетының башка вазифаи затларының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү яки тулыландыру турында тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять итәргә хокуклы.

5. Район Башкарма комитеты житәкчесе район Советына, район Башлыгына район Советының, район Башлыгының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү яки тулыландыру тәкъдима белән мөрәжәгать итәргә, шулай ук аларны суд тәртибендә шикаять итәргә хокуклы.

6. Район Башлыгы район Башкарма комитеты житәкчесенә район Советының эш планнарын һәм район Советы карарлары проектларын район Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә жибәрә.

7. Район Советы һәм аның органнары утырышларында, район Башлыгы үткәргән утырышларда район Башкарма комитеты житәкчесе, аның урынбасарлары яки алар вәкаләтле затлар киңәшмә тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы. Район Башкарма комитеты вазифаи затлары язма чакыру булганда район Советы утырышларында катнашырга тиеш.

8. Район Башкарма комитеты житәкчесе үткәргән утырышларда район Башлыгы, район Советы депутатлары катнашырга хокуклы.

9. Районның икътисади һәм социаль үсеше процесслары белән нәтижәле идарә итү максатларында һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә районның жирле үзидарә органнарына районның жирле үзидарә органнарының сайлап куелган вазифаи затларын, районның сайлап куелган жирле үзидарә органнары әгъзаларын, район Советы депутатларын әзерләүне, яңадан әзерләүне һәм муниципаль хезмәткәрләренә һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә квалификациясен күтәрүне оештыру вәкаләтләре бирелә.

Статья 52. Район жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәлелеген бәяләү

1. Районның жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәлелеген бәяләү күрсәткечләре исемлеге Россия Федерациясе Президенты билгеләгән тәртиптә раслана.

2. Татарстан Республикасы югары вазифаи затының (Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте югары башкарма органы житәкчесе) норматив хокукый актлары белән иң яхшы күрсәткечләргә ирешүгә ярдәм итү һәм (яки) ирешүгә

ярдәм итү максатларында Татарстан Республикасы бюджеты акчалары хисабына районга грантлар бүлеп бирү каралырга мөмкин.

Статья 53. Районның жирле үзидарә органнары арасындагы бәхәсләрне хәл итү

Районның жирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килешү процедураларын үткөрү юлы белән яки суд тәртибендә хәл ителә.

VII бүлек. РАЙОННЫҢ БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ МУНИЦИПАЛЬ ОРГАННАРЫ

Статья 54. Районның контроль-хисап палатасы

1. Районның контроль-хисап палатасы даими эшләүче, районның жирле үзидарә финанс контроленең коллегияль органы булып тора.

Контроль-хисап палатасы район Советына хисап бирә.

2. Контроль-хисап палатасы рәисе район Советы тарафыннан район Башлыгы тәкъдиме буенча биш елга билгеләнә. Контроль-хисап палатасы рәисе үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.

3. Контроль-хисап палатасы рәисе һәм аудиторлар районның жирле үзидарәсе вазифаи затлары булып торалар. Контроль-хисап палатасы рәисе Контроль-хисап палатасы эшчәнлегенә җитәкчелек итә һәм аның эшен оештыра, дәүләт хакимияте органнарында һәм жирле үзидарә органнарында Контроль-хисап палатасын тәкъдим итә, Контроль-хисап палатасының хисапларын, бәяләмәләрен һәм җавапларын имзалай.

4. Контроль-хисап палатасының мөһере, район гербы һәм үз исеме белән бланклары бар.

5. Контроль-хисап палатасы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә аерым юл белән карала.

6. Контроль-хисап палатасы үз эшчәнлеген законнарға, әлеге Уставка һәм район Советы тарафыннан расланган Контроль-хисап палатасы турында Нигезләмәгә ярашлы рәвештә алып бара.

Статья 55. Районның финанс-бюджет Палатасы

1. Районның финанс-бюджет палатасы даими эшләүче жирле үзидарә финанс органы булып тора, ул район бюджетын үтәүне, район бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турында хисап төзүне гамәлгә ашыра. Финанс-бюджет палатасы район Советына хисап бирә.

2. Финанс-бюджет палатасы рәисе муниципаль хезмәтнең вакантлы вазыйфасына конкурс нәтижәләре буенча район Башлыгы боерыгы белән билгеләнә.

3. Финанс-бюджет палатасы рәисе районның жирле үзидарәсе вазифалы кешесе булып тора, финанс-бюджет палатасы эшчәнлегенә җитәкчелек итә һәм аның эшен оештыра.

4. Финанс-бюджет палатасының мөһере, район гербы һәм үз исеме белән бланклары бар.

5. Финанс-бюджет палатасы эшчәнлеген тәэмин итү буенча чыгымнар район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә аерым юл белән карала.

6. Финанс-бюджет палатасы үз эшчәнлеген законнарга, әлеге Уставка һәм район Советы тарафыннан расланган Финанс-бюджет палатасы турында Нигезләмәгә ярашлы рәвештә алып бара.

Статья 56. Районның милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы

1. Районның Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы районның даими эшләүче жирле үзидарә органы булып тора, үз вәкаләтләре чикләрендә муниципаль милек белән идарә итүне, шул исәптән район милкендәге жир участкалары, акцияләр, хужалык жәмгыятьләренең устав капиталындагы өлешләр (вкладлар) белән идарә итүне гамәлгә ашыра. Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы район Советына хисап бирә.

2. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе муниципаль хезмәтнең вакантлы вазыйфасына конкурс нәтижәләре буенча район Башлыгы боерыгы белән билгеләнә.

3. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы рәисе районның жирле үзидарәсе вазифалы кешесе булып тора, мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы эшчәнлегенә житәкчелек итә һәм аның эшен оештыра.

4. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасының мөһере, район гербы һәм үз исеме белән бланклары бар.

5. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы эшчәнлеген тәэмин итү буенча чыгымнар район бюджетында Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә аерым юл белән карала.

6. Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы үз эшчәнлеген законнарга, әлеге Уставка һәм район Советы тарафыннан расланган мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы турында Нигезләмәгә ярашлы рәвештә алып бара.

Статья 57. Район Советы депутаты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре.

1. Район Советы депутаты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә район Уставы белән билгеләнә.

2. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы район Советы депутатына:

1) муниципаль хокукый актларга ярашлы рәвештә вазифа вәкаләтләрен үтәүне тәэмин итүче эш шартлары;

2) затның муниципаль вазыйфа биләүче жирле үзидарә органнарының вазыйфаи затлары тарафыннан беренче чиратта кабул итү хокукы;

3) районның жирле үзидарә органнары кабул иткән хокукый актларга тоткарлыксыз керү хокукы;

4) Югары Ослан муниципаль районының муниципаль хокукый актлары белән билгеләнгән тәртиптә район территориясендә булган жирле үзидарә органнарыннан, ә федераль законнарда каралган очракларда барлык милек формалары оешмаларыннан, ижтимагый берләшмәләрдән һәм аларның вазыйфаи затларыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча вәкаләтләренә үтәү өчен кирәкле мәгълүмат һәм материаллар алу хокукы;

5) акчалата бүлөккө вакытында һәм тулы күлөмдә алу хокукы;

6) эш (хезмәт) вакытының нормаль дөвамлылыгын билгеләү, ял көннәре һәм эшләми торган бәйрәм көннәре, шулай ук ел саен түләнә торган төп һәм өстәмә отпусklar биерү белән тәэмин ителә торган ял;

7) муниципаль вазыйфаны биләүче кешегә һәм аның гаилә әгъзаларына, шул исәптән муниципаль вазыйфаны биләүче кеше пенсиягә чыкканнан соң, медицина хезмәте күрсәтү;

8) затның муниципаль вазифаны биләгән вакытта яки аны туктатканнан соң, әмма аның вазифа бурычларын үтәвә белән бәйле рәвештә, авыру яки эшкә сәләтән югалту очрагына мәжбүри дөүлөт социаль иминияте;

9) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә һәм шартларда пенсия белән тәэмин итү, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләүче затның гаилә әгъзаларын, аның вазыйфа вәкаләтләрен үтәвә белән бәйле рәвештә вафат булган очракта, федераль закон нигезендә пенсия белән тәэмин итү;

10) Югары Ослан муниципаль районының федераль законнары һәм муниципаль хокукий актлары белән билгеләнгән очраklarда, тәртиптә һәм шартларда муниципаль вазыйфаны биләүче затны һәм аның гаилә әгъзаларын көч кулландан, янаулардан һәм башка законсыз гамәлләрдән яклау;

11) хезмәт командировкалары белән бәйле чыгымнарны каплау;

12) үз вәкаләтләрен гамәлгә ашырганда транспорт хезмәте күрсәтү, шулай ук Югары Ослан муниципаль районының муниципаль хокукий актларында билгеләнгән тәртиптә биләгән вазифасына бәйле рәвештә шәхси транспортны хезмәт максатларында куллану өчен компенсация.

Вәкаләтләренә даими нигездә гамәлгә ашыручы район Советы депутатына, жирле үзидарәнең сайлап куелган органы әгъзасы, пенсия яшенә житкән яисә вәкаләтләрен гамәлгә ашыру чорында эшкә сәләтләрен югалткан жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи заты вәкаләтләрен туктатуга бәйле рәвештә өстәмә социаль һәм башка гарантияләр бирелә. "Коррупциягә каршы тору турында" 2008 елның 25 декабрәдәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, "Коррупциягә каршы тору турында" 2012 елның 3 декабрәдәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "Дөүлөт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында" 2012 елның 3 декабрәдәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, "Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм счетлары (кертемнәре) булуны, акчалар һәм кыйммәтләр әйберләр саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында" 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән жирле бюджетлар акчаларын сарыф итүне күздә тоткан мондый гарантияләр, Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны үтәмәү, бурычларны үтәмәү белән каралган нигезләр буенча күрсәтелгән затларның вәкаләтләре туктатылган очракта, кулланылмый.

3. Вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гамәлгә ашыручы район Советы депутатына әлеге статьяның 1-4 һәм 10 пунктларында каралган гарантияләр бирелә, шулай ук муниципаль вазыйфаны биләүгә бәйле чыгымнарны, шул исәптән муниципаль вазыйфаны биләүгә бәйле хезмәт командировкаларына бәйле чыгымнарны, Югары Ослан муниципаль районының муниципаль хокукий актларында билгеләнгән тәртиптә компенсацияләр гарантияләне.

Район Советы депутатына үз вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гамәлгә ашыру өчен эш урынын (вазыйфасын) айга ике һәм алты эш көненнән азрак тәшкит итә алмаган чорга саклау гарантияләне

4. Район Советы депутаты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре Югары Ослан муниципаль районы бюджеты акчалары хисабына финанслана.

Статья 58. Яңа төзелгән муниципаль берәмлекләренең жирле үзидарә органнары турында.

Районның жирле үзидарә органнары структурасы торак пунктлар арасында яңа төзелгән муниципаль берәмлек төзелгән очракта яки гамәлдәге муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору юлы белән яңа төзелгән муниципаль берәмлек төзелгән очракта, халык тарафыннан жирле референдумда яки муниципаль берәмлек Советы карары белән билгеләнә һәм муниципаль берәмлек уставында беркетелә. Яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнары структурасын билгеләү мәсьәләсе буенча жирле референдум үткөрүне яңа төзелгән муниципаль берәмлек халкының тиешле инициативасы булганда Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары тәэмин итә.

Яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнары структурасын билгеләү мәсьәләсе буенча жирле референдум тиешле муниципаль берәмлек чикләрен билгеләү турында Татарстан Республикасы Законы үз көченә кәргән көннән алып бер ай эчендә ул федераль закон һәм жирле референдум үткөрү турында Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә төзелгән жирле референдум үткөрү инициативасы белән сайлау хокукына ия булган муниципаль берәмлек халкы төркеме чыгыш ясаган очракта үткәрелә. Күрсәтелгән төркем сайлау хокукына ия муниципаль берәмлек халкының имзаларын жыюны аларның гомуми санының 3 процентыннан да ким булмаган күләмдә оештырырга һәм федераль закон һәм жирле референдум үткөрү турында Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә имза кәгазьләрен тапшырырга тиеш. Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе жирле референдумга эзерлек һәм үткөрүне оештыручы сайлау комиссиясен төзи, ул жыелган имзаларның чынлыгын тикшерә, жирле референдум үткөрү датасын билгели, шулай ук "Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында" Федераль законда, башка федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында каралган жирле референдум үткөрү буенча сайлау комиссиясе вәкаләтләрен гамәлгә ашыра. Жирле референдум үткөрү турында гражданнар инициативасы булмаганда, жирле үзидарә органнары структурасы яңа төзелгән муниципаль берәмлек Советы карары белән билгеләнә.

Яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең беренче чакырылыш Советы депутатларының саны һәм вәкаләтләре срогы, шулай ук жирле референдум үткөрү турында гражданнар инициативасы булмаган очракта әлеге муниципаль берәмлекнең беренче башлыгын сайлау тәртибе, вәкаләтләре һәм вәкаләтләре срогы Татарстан Республикасы законы белән билгеләнә.

Яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнарына сайлаулар ул оешканнан соң бер елдан да соңга калмыйча үткәрелергә тиеш.

Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнарына сайлауларны эзерләүне һәм үткөрүне оештыручы сайлау комиссиясен төзи, ул әлеге муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органына сайлауларны билгели һәм федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында каралган сайлау комиссиясенең сайлауларны үткөрү буенча башка вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

Яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнары формалашканчы, яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен тиешле территорияләрдә федераль законнарға ярашлы рәвештә жирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра, алар яңа төзелгән муниципаль берәмлек төзелгән көнне бу территорияләрдә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

Яңа төзелгән муниципаль берәмлек төзелгән көнне тиешле территорияләрдә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашырган жирле үзидарә органнары тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукий актлар федераль законнарға һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукий актларына, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына һәм башка норматив хокукий актларына, шулай ук яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнарының муниципаль хокукий актларына каршы килмәгән өлештә гамәлдә.

Яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең жирле үзидарә органнары үз компетенцияләренә ярашлы рәвештә жирле үзидарә органнарының хокукий варисы булып торалар, алар яңа төзелгән муниципаль берәмлек төзелгән көнне тиешле территориядә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, жирле үзидарә органнары, физик һәм юридик затлар мәнәсәбәтләрендә гамәлгә ашыралар. Хокук дәвамчылыгы мәсьәләләре яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең муниципаль хокукий актлары белән жайга салынырга тиеш.

Яңа төзелгән муниципаль берәмлекнең муниципаль хокукий актлары белән элек жирле үзидарә органнары тарафыннан булдырылган муниципаль берәмлекләргә, муниципаль учреждениеләргә, предприятиеләргә һәм оешмаларға карата хокук дәвамчылыгы мәсьәләләрен жайга салганчы, алар яңа төзелгән муниципаль берәмлек төзелгән көнне тиешле территориядә яки алар катнашында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү вәкаләтләрен гамәлгә ашырган, предприятиеләр һәм оешмалар үз эшчәнлекләрен элеккегә оештыру-хокукий формасын саклап алып баруны дәвам итәләр.

VIII бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ РАЙОН МУНИЦИПАЛЬ ОРГАННАРЫ ЭШЧӨНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКИЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

Статья 59. Юридик зат хокукларына ия булган жирле үзидарә органнары һәм районның муниципаль органнары

1. Федераль закон һәм әлегә Устав нигезендә район Советы һәм район Башкарма комитеты, районның Финанс-бюджет палатасы, районның Милек һәм жир мәнәсәбәтләре палатасы юридик зат хокукларына ия була.
2. Район Советы карары белән юридик зат хокуклары районның Контроль-хисап палатасына, шулай ук район Башкарма комитеты структурасына ярашлы рәвештә аның аерым органнарына биреләргә мөмкин.

Статья 60. Юридик затлар буларак районның жирле үзидарә органнары

1. Район исеменнән милек һәм башка хокукларны һәм бурычларны сатып алырга һәм гамәлгә ашырырга, район Башкарма комитеты житәкчесе ышанычсыз судта чыгыш ясарга мөмкин.

2. Район Башлығы милек һәм башка хокуklar һәм бурычлар ала һәм гамәлгә ашыра, район Советы, район Башлығы, депутатлар эшчәнлеген тәэмин итүгә юнәлдерелгән район бюджеты акчалары белән, шулай ук район Советына беркетелгән муниципаль милек белән идарә итү белән бәйле рәвештә, судта ышанычсыз чыгыш ясый.

3. Районның юридик зат хокуklары бирелгән жирле үзидарә органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль учреждениеләр булып торалар һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркәвенә алыналар.

Статья 61. Районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү

1. Районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс белән тәэмин итү район бюджетының үз керемнәре хисабына гына башкарыла.

2. Закон, әлеге Устав, район Советы карарлары белән каралган очраklарда районның жирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәэмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә район бюджетында аерым юл белән карала.

IX бүлек. РАЙОН БАШЛЫГЫНЫҢ ҺӘМ РАЙОН МУНИЦИПАЛЬ ВАЗЫЙФАЛАРЫН БИЛӘҮЧЕ БАШКА ЗАТЛАРНЫҢ СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘРЕ

Статья 62. Даими нигездә эшләүче район Башлығы һәм аның урынбасары эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләр

1. Район Башлығына һәм аның даими нигездә эшләүче урынбасарына әлеге Устав нигезендә айлык акчалата бүлүк түләнә.

2. Район Башлығы һәм аның урынбасарының айлык акчалата бүлүкләү күләме район Советы тарафыннан билгеләнә.

3. Район Башлығына һәм аның даими нигездә эшләүче урынбасарына ел саен 30 календарь көнлек түлүле отпуск һәм эш стажы буенча өстәмә түлүле отпуск бирелә, командировка чыгымнары каплана, закон нигезендә башка түлүләр башкарыла.

4. Район башлығы һәм аның даими нигездә эшләүче урынбасарының вәкаләтләре гомуми һәм өзлексез хезмәт стажына яки хезмәт срогына, закон нигезендә белгечлек буенча эш стажына исәпләнә.

5. Район Башлығы һәм аның урынбасары законнар һәм әлеге Устав нигезендә район муниципаль хезмәткәрләрен пенсия белән тәэмин итү өчен билгеләнгән шартларда һәм тәртиптә еллар буйы хезмәт иткән өчен пенсия белән тәэмин итүгә хокуклы.

6. Үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен район Башлығына һәм аның урынбасарына мебель һәм элемент чаралары белән жиһазландырылган эш бүлмәсе бирелә, шулай ук аларның эшчәнлегенә район Советы карары белән билгеләнгән башка гарантияләр бирелә.

Статья 63. Район Советы депутаты, башка вазыйфаи затларның эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләр

1. Азат ителмәгән нигездә эшләүче район Советы депутатына район Советының аерым йөкләмәләрен үтәгән вакытта район Советы билгеләгән күләмдә акчалата компенсация түләнә. Компенсация районда уртача хезмәт хакы күләменнән исәпләнгән сәгатьлек түләүне, шулай ук закон нигезендә командировка чыгымнарын түләүне үз эченә ала.

2. Район Башлығының азат ителгән нигездә үз вәкаләтләрен башкаручы урынбасарына, әлеге Уставта каралган очрақларда район Башлығы вазыйфаларын башкарганда, район Башлығының айлык акчалата түләүенең 90 проценты күләмендә бүлөк түләнә.

3. Районның Контроль-хисап палатасы аудиторларына әлеге орган эшендә катнашкан вакытта законнар, район Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

Статья 64. Район Башлығы, район Советы депутатларының киминлеге гарантияләре

1. Район Советы депутатларының, шул исәптән район Башлығының хокуклары гарантияләре, аларны жинаять яки административ җаваплылыкка тартканда, тоткарлаганда, кулга алганда, тентүдә, сорау алуда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр башкарганда, шулай ук депутатларга, алар биләгән торак һәм хезмәт бинасына, аларның багажына, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларына карата оператив-эзләү чараларын үткәргәндә алар кулланган элемент чаралары, аларга караган документлар федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә район Советы депутаты, шул исәптән район Башлығы, тавыш бирүдә әйтелгән фикер, позиция һәм аларның статусына туры килгән башка гамәлләр өчен, шул исәптән аның вәкаләтләре срогы төмамланганнан соң, жинаять яки административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге Нигезләмә Район Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыллаулар, яла ягулар яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозулар булган очрақларга кагылмый.

Х бүлек. РАЙОН ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛИЛЫГЫ

Статья 66. Район жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары федераль законнарга ярашлы рәвештә район гражданны, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында җавап бирәләр.

Статья 66. Жирле үзидарә органнарының, район Советы депутатларының район гражданны алдында җаваплылыгы

1. Жирле үзидарә органнарының, район Советы депутатларының, шул исәптән район Башлығының район гражданны алдындагы җаваплылыгы тиешле депутатның аны сайлаган район гражданнының ышанычын югалтуы нәтижәсендә килә.

2. Ышанычын югалткан район Советы депутаты, шул исәптән Район Башлыгы, жирлек Советы депутаты буларак, әлеге Устав һәм жирлек уставына ярашлы рәвештә тиешле жирлек сайлаучылары тарафыннан кире чакырылырга мөмкин.

Статья 67. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының дөүләт алдында җаваплылыгы

Федераль закон нигезендә район Советы, район Башлыгы, район Башкарма комитеты җитәкчесе дөүләт алдында Россия Федерациясе Конституциясен, федераль конституцион законнары, федераль законнары, Татарстан Республикасы Конституциясен, Татарстан Республикасы законнарын һәм әлеге Уставны бозган очракта, шулай ук район жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен тиешенчә гамәлгә ашырмаган очракта тиешле суд карары нигезендә җаваплылыкка тартыла.

Статья 68. Район жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы

Район жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башлана.

XI бүлек. РАЙОННЫҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

Статья 69. Районның муниципаль хокукый актлары системасы

1. Районның муниципаль хокукый актлары системасына керә:

1) Район Уставы;

2) жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар;

3) район Советының норматив һәм башка хокукый актлары;

4) әлеге Уставта каралган район Башлыгының, Жирле үзидарәнең башка органнарының һәм вазифаи затларының норматив һәм башка хокукый актлары.

2. Район Уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль хокукый актлар системасында югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлгә ия һәм районның бөтен территориясендә кулланыла.

Башка муниципаль хокукый актлар әлеге уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары кабул иткән муниципаль хокукый актлар районның бөтен территориясендә мәҗбүри үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукый актларны үтәмәгән өчен гражданның, оешманың җитәкчеләре, дөүләт хакимияте органнары һәм жирле үзидарә органнары вазифаи затлары федераль законнар һәм административ хокук бозулар турында Татарстан Республикасы кодексы нигезендә җаваплы.

5. Районның муниципаль хокукый актлары Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль конституцион законнарга, федераль законнарга һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларына, шулай ук Татарстан Республикасы Конституциясенә, законнарга, Татарстан Республикасының башка норматив хокукый актларына каршы килмәскә тиеш.

6. Муниципаль хокукый актлар мондый органнар яки тиешле вазифалар бетерелгән яки күрсәтелгән органнар яки вазифаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәртелгән очракта тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яки вазифаи затлары тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яки аларның гамәлдә булуын туктатып торырга мөмкин - жирле үзидарә органнары яки жирле үзидарә вазифаи затлары, аларның вәкаләтләренә муниципаль хокукый актны гамәлдән чыгару яки туктатып тору вакытына тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (чыгару) кертелгән, шулай ук, суд, жирле үзидарә органнары тарафыннан аларга федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга салучы өлештә, - тиешле рәвештә Россия Федерациясә дөүләт хакимияте вәкаләтле органы яки Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте вәкаләтле органы.

Район статусын билгеләү турында Татарстан Республикасы законы карары буенча район статусын район статусын билгеләү турында Татарстан Республикасы Законны үз көченә кәргәнчә гамәлдә түгел дип тану суд карары законлы көченә кәргәнчә кабул ителгән районның муниципаль хокукый актларын суд тәртибәндә гамәлдә түгел дип тану өчен яки әлегә муниципаль хокукый актларны гамәлдән чыгару өчен нигез була алмый.

Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актның гамәлдә булуы аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яки жирле үзидарәнең вазифаи заты тарафыннан Россия Федерациясә Президенты каршындагы Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр Россия Федерациясә Эшқуарлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләр турында Россия Федерациясә законнары нигезәндә бирелгән тиешле күрсәтмәсен алган очракта кичекмәстән туктатыла. Алынган күрсәтмәнең үтәләше турында муниципаль районның Башкарма комитеты яки районның жирле үзидарә вазифаи затлары Россия Федерациясә Президенты каршындагы Эшмәкәрләр хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилләргә өч көн эчендә, ә район Советы алар карар кабул иткән көннән соң өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

Статья 70. Гражданнарның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә район халкы турыдан-туры жирле референдумда гражданнарның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән хәл итә.

2. Әгәр район халкының ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль хокукый актны кабул итү (чыгару) таләп ителсә, әлегә актны кабул итү (чыгару) компетенциясенә кәргән жирле үзидарә органы яки районның жирле үзидарәсә вазифаи заты референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән алып 15 көн эчендә тиешле муниципаль хокукый актны әзерләү һәм кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Бу вакыт өч айдан артмаска тиеш.

3. Гражданнарның ихтыярын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль хокукый актны чыгару срогын бозу район Башлығын чакыртып алу, контракт нигезәндә башкарыла торган район Башкарма комитеты житәкчесә вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яки район Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

Статья 71. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актларның төрләре

1. Районның жирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләренә үтәү өчен түбәндәге муниципаль хокукий актлар чыгаралар:

- 1) Район Советы-район Советы карарлары;
- 2) район Башлығы-район Башлығының карарлары һәм боерыклары;
- 3) район Башкарма комитеты житәкчесе – район Башкарма комитеты карарлары һәм боерыклары.

2. Районның жирле үзидарәсе башка вазифаи затлары әлеге уставларга, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль хокукий актларга билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә боерыклар һәм карарлар чыгаралар.

Статья 72. Муниципаль хокукий актлар әзерләү

1. Муниципаль хокукий актлар проектларын район Башлығы, район Советы депутатлары, район Башкарма комитеты житәкчесе, район прокуроры, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре, шулай ук районның Контроль-хисап палатасы, районның Финанс-бюджет палатасы һәм районның Милек һәм жир мөнәсәбәтләре палатасы аларны алып бару мәсьәләләре буенча кертә ала.

2. Муниципаль хокукий актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушылган документлар исемлегенә һәм формасы жирле үзидарә органының яки жирле үзидарә вазифаи затының норматив хокукий акты белән билгеләнә.

Статья 73. Район Советының хокукий актлары

1. Аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча район Советы район территориясендә үтәргә тиешле кагыйдәләренә билгеләүче карарлар, район Башлығын отставкага жибәрү турында карар, шулай ук район Советы Регламенты һәм район Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, район Уставы белән аның компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча башка карарлар кабул итә.

2. Район Советы карарлары район Советы депутатлары санының күпчелек тавышы белән кабул ителә, законнарда, әлеге уставта билгеләнгән очраклардан тыш.

3. Советның жирле салымнар һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару, Район бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыру турындагы карарлары район Советы каравына бары тик район башкарма комитеты житәкчесе инициативасы белән генә яисә аның бәяләмәсе булганда гына кертеләргә мөмкин. Әлеге бәяләмә район Советына карар проекты район Башкарма комитетына тапшырылганнан соң утыз көн эчендә тапшырыла.

4. Район Советы карарларына район Башлығы аларны кабул иткән көннән алып өч көн эчендә кул куя һәм әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә басылып чыга (халыкка чыгарыла).

Статья 74. Район Башлығының хокукий актлары

Район Башлығы законнар, әлеге Устав, район Советы карарлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә Район Советы аппараты, район Башлығы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре буенча хокукий актлар чыгара, район Башлығының карарларына һәм күрсәтмәләренә кул куя.

Статья 75. Район Башкарма комитеты җитәкчесенең хокукый актлары

Башкарма комитет җитәкчесе район Башкарма комитетының законнар, әлеге Устав һәм район Советы карарлары белән билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә җирле әһәмияттәге мәсьәләләр һәм районның җирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча карарлар, шулай ук район Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча күрсәтмәләр чыгара.

Статья 76. Муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару һәм аларның үз көченә керү тәртибе.

1. Район Советы карарлары, әгәр карар үзе башканы билгеләмәсә, район Башлыгы тарафыннан имзаланганнан соң 10 көн узгач үз көченә керә.

Район Советының салымнар һәм җыемнар турындагы хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексына ярашлы рәвештә үз көченә керә.

Район Советының район Уставын кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карарлары Федераль закон, әлеге Устав белән билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Район Башлыгының, район Башкарма комитеты җитәкчесенең, җирле үзидарәнең башка вазифаи затларының хокукый актлары, әгәр актлар белән башкасы билгеләнмәгән булса, имзаланган көннән үз көченә керә.

3. Кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль хокукый актлар рәсми рәвештә басылып чыкканнан соң үз көченә керә.

4. һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары булырга тиеш: аның исеме, имзалану датасы (район Советы кабул иткән хокукый актлар өчен шулай ук район Советы кабул иткән дата), теркәлү номеры, хокукый актка кул куйган вазифаи затның исеме.

5. Район Советының район бюджеты, хисап, аның үтәлеше, җирле салымнар һәм җыемнар билгеләү турындагы карарлары, район Советы Регламенты, район Советы, район Башлыгы, район Башкарма комитеты җитәкчесе тарафыннан кабул ителгән башка норматив хокукый актлар, муниципаль хокукый актлардан яисә федераль закон белән чикләнгән мәгълүматлар булган аерым нигезләмәләрдән тыш, алар кабул ителгәннән соң җиде көн эчендә рәсми рәвештә бастырылырга (ачыкланырга) тиеш.

6. Шулай ук җирле референдумны билгеләү, чикләргә үзгәртү, районны үзгәртеп кору, район Башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау, район Башкарма комитеты җитәкчесен һәм аның урынбасарларын билгеләү мәсьәләсе буенча норматив булмаган хокукый актлар һәм законнарға ярашлы рәвештә башка актлар мәҗбүри рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка игълан ителергә) тиеш.

7. Закон яки әлеге Устав нигезендә рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка җиткерү) мәҗбүри булмаган нормага каршы муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яки район җирле үзидарәсе вазифаи затлары карары буенча бастырылырга (халыкка җиткерелергә) мөмкин.

8. Бастыру (халыкка чыгару) вакытында муниципаль хокукый актның реквизитлары күрсәтелә.

9. Муниципаль норматив һәм норматив булмаган хокукый актларны рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка җиткерү) «Волжская новь» район газетасында хокукый акт текстын бастырып чыгару яисә хокукый акт текстын Татарстан

Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында урнаштыру юлы белән (pravo.tatarstan.ru) кабул ителгәннән соң ун көн эчендә башкарыла.

Рәсми рәвештә бастырып чыгарудан (халыкка житкерүдән) тыш, муниципаль норматив һәм норматив булмаган хокукый актлар Югары Ослан муниципаль районының рәсми сайтында Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре порталында урнаштырылырга мөмкин

10. Муниципаль хокукый акт басылып чыкканда басма масса күләм мәгълүмат чарасының чыгу датасы күрсәтелергә тиеш.

Кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы, жирле үзидарә органнарының, муниципаль предприятиеләрнең һәм учреждениеләрнең хокукый статусын билгеләүче муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән, районның жирле референдумында кабул ителгән карарлар район Башлыгы тарафыннан Татарстан Республикасы норматив хокукый актлар регистрына кертү өчен Татарстан Республикасы Юстиция Министрлыгына жиберелә.

Муниципаль берәмлек оештыручы оешмаларның хокукый статусын билгеләүче кеше һәм гражданның хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр рәсми рәвештә басылып чыкканнан соң (халыкка игълан ителгәннән соң) үз көченә керә.

Статья 77 Эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагылышлы муниципаль норматив хокукый актларга экспертиза

1. Эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыруны нигезсез кыенлаштыра торган нигезләмәләренә ачыклау максатларында эшқуарлык һәм инвестиция эшчәнлеген гамәлгә ашыру мәсьәләләренә кагыла торган муниципаль норматив хокукый актлар Татарстан Республикасы Законы нигезендә район Башкарма комитетының муниципаль норматив хокукый актлары белән билгеләнгән тәртиптә районның жирле үзидарә органнары тарафыннан үткөрелә торган экспертизага дучар ителә.

Статья 78 Эшмәкәрлек һәм инвестиция эшчәнлегенә субъектлары өчен муниципаль норматив хокукый актларда элек каралган яңа бурычларны билгеләүче яки үзгәртүче муниципаль норматив хокукый актлар проектларының жайга салу йогынтысын бәяләү

1. Районның муниципаль норматив хокукый актлары проектлары, муниципаль норматив хокукый актларда элек каралган эшқуарлык һәм башка икътисады эшчәнлек субъектлары өчен мәжбүри таләпләрне, инвестицион эшчәнлек субъектлары өчен бурычларны билгеләүче яки үзгәртүче, муниципаль норматив хокукый актлар нигезендә билгеләнгән тәртиптә районның жирле үзидарә органнары тарафыннан үткөрелә торган жайлау йогынтысын бәяләргә тиеш булырга мөмкин Татарстан Республикасы законы белән:

1) жирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләүче, үзгәртүче, туктатып торучы, гамәлдән чыгаручы район Советы карарлары проектлары;

2) бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салучы район Советы карарлары проектлары;

3) Гадәттән тыш хәлләр режимнары гамәлдә булган чорда табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне бетерү максатларында эшләнгән норматив хокукый актлар проектлары.

2. Муниципаль норматив хокукый актлар проектларының җайлау йогынтысын бәяләү эшкуарлык һәм башка икътисадый эшчәнлек субъектлары өчен артык бурычлар, тыюлар һәм чикләүләр кертүче яисә аларны кертүгә ярдәм итүче нигезләмәләрне, шулай ук эшкуарлык һәм башка икътисадый эшчәнлек субъектлары һәм җирле бюджетларның нигезсез чыгымнары барлыкка килүгә ярдәм итүче нигезләмәләрне ачыклау максатында үткәрелә.

XII бүлек. РАЙОН МУНИЦИПАЛЬ ХЕЗМӨТЕ

Статья 79. Район муниципаль хезмәте

1. Район муниципаль хезмәте -гражданның һөнәри эшчәнлегенә, ул даими нигездә район муниципаль хезмәте вазифаларында башкарыла, алар хезмәт килешүе (контракты) төзү юлы белән алыштырыла.

2. Муниципаль хезмәткәр өчен яллаучы булып районның җирле үзидарә органнары тора, алар исемнән яллаучы вәкаләтләрен яллаучы вәкилләргә (эш бирүчеләр) башкара.

3. Эшкә алучының (эш бирүченең) вәкиле булып район Башлыгы, район Башкарма комитеты җитәкчесе, районның башка җирле үзидарә органы җитәкчесе яки эшкә алучының (эш бирүченең) вәкиле вазифаларын башкарырга вәкаләтле башка кеше була ала.

Статья 80. Район муниципаль хезмәте вазифалары.

1. Район муниципаль хезмәте вазифалары – районның җирле үзидарә органында, район Уставына ярашлы рәвештә төзелә торган районның башка муниципаль органнарында, районның җирле үзидарә органы, районның башка муниципаль органнары яки муниципаль вазифаны биләүче зат вәкаләтләрен үтәүне тәмин итү буенча билгеләнгән бурычлар даирәсендә вазифа.

2. Район муниципаль хезмәте вазифалары Татарстан Республикасы муниципаль хезмәте вазифалары реестрына ярашлы рәвештә районның муниципаль хокукый актлары белән билгеләнә.

3. Район җирле үзидарә органының штат расписаниесен төзегәндә һәм раслаганда Татарстан Республикасында муниципаль хезмәт вазифалары реестрында каралган муниципаль хезмәт вазифалары исемнәре кулланыла.

Статья 81. Район муниципаль хезмәте вазифаларын классификацияләү.

1. Район муниципаль хезмәте вазифалары түбәндәге төркемнәргә бүленә:

- 1) муниципаль хезмәтнең югары вазифалары;
- 2) муниципаль хезмәтнең төп вазифалары;
- 3) муниципаль хезмәтнең әйдәп баручы вазифалары;
- 4) муниципаль хезмәтнең өлкән вазифалары;
- 5) муниципаль хезмәтнең кече вазифалары;

2. Муниципаль хезмәт вазифалары һәм Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәте вазифалары нисбәте муниципаль хезмәтнең тиешле вазифаларына һәм Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәте вазифаларына квалификация таләпләрен исәпкә алып Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.

Статья 82. Район муниципаль хезмәткәрләренә класс чиннары.

1. Класс чины районның муниципаль хезмәткәрләренә бирелә һәм муниципаль хезмәткәрләренә һөнәри әзерлек дәрәжәсенә муниципаль хезмәт вазыйфаларын биләү өчен квалификация таләпләренә туры килүен күрсәтә.

2. Район муниципаль хезмәткәрләренә түбәндәге класс чины бирелә:

муниципаль хезмәтнең югары вазифаларын биләүче 1, 2 яки 3 нче класслы хакыйкый муниципаль киңәшче;

муниципаль хезмәтнең төп вазифаларын биләүче 1, 2 яки 3 класслы муниципаль киңәшче;

муниципаль хезмәтнең әйдәп баручы вазыйфаларын биләүче-1, 2 яки 3 нче класслы муниципаль хезмәт киңәшчесе;

муниципаль хезмәтнең өлкән вазифаларын биләүче муниципаль хезмәтнең 1, 2 яки 3 класслы референты;

муниципаль хезмәтнең кече вазифаларын алмаштыручы муниципаль хезмәтнең 1, 2 яки 3 класслы секретаре.

3. Муниципаль хезмәт вазыйфаларын югарыда күрсәтелгән төркемнәргә кертү муниципаль хезмәт вазыйфалары реестрына ярашлы рәвештә башкарыла.

4. Муниципаль хезмәткәрләргә класс чиннарын бирү һәм аларны муниципаль хезмәткәрләренә муниципаль хезмәтнең башка вазифаларына күчәргәндә һәм муниципаль хезмәттән азат иткәндә саклау тәртибе гамәлдәге законнарға ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.

Статья 83. Район муниципаль хезмәткәре.

1. Районның муниципаль хезмәткәре булып федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә районның муниципаль хокукый актлары белән билгеләнгән тәртиптә район бюджеты акчалары хисабына түләнгән торган акчалата ярдәм өчен районның муниципаль хезмәт вазыйфасы буенча бурычларны башкаручы граждандан тора;

2. Районның жирле үзидарә органнары һәм районның башка муниципаль органнары эшчәнлеген техник тәэмин итү буенча вазыйфаларны башкаручы затлар районның муниципаль хезмәт вазыйфаларын биләми һәм муниципаль хезмәткәрләр булып саналмый.

Статья 84. Район муниципаль хезмәтенә керү, аны узу һәм туктату тәртибе.

1. Гражданның муниципаль хезмәткә керүе «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» Федераль законда һәм муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы кодексында каралган үзенчәлекләренә исәпкә алып, хезмәт килешү шартларында муниципаль хезмәт вазыйфасына билгеләү нәтижәсендә хезмәт законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль хезмәт узу тәртибе, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләр, муниципаль хезмәт белән бәйлә тыюлар, чикләүләр гамәлдәге законнарға ярашлы рәвештә районның муниципаль хезмәт турында Нигезләмә белән билгеләнә.

3. Граждандан муниципаль хезмәткә кабул ителә алмый, ә муниципаль хезмәткәр, муниципаль хезмәт вазифасы буенча вазифа бурычларын үтәү мөмкинлеген кире кагучы жәзага хөкөм ителгән очракта, законлы көчкә кергән суд карары буенча муниципаль хезмәттә була алмый.

4. Муниципаль хезмәтнең гомуми дәвамлылығын билгеләү һәм муниципаль хезмәт стажын исәпләү тәртибе һәм аңа хезмәт эшчәнлегенең башка чорларын исәпкә алу районның муниципаль хезмәте турында Нигезләмә һәм гамәлдәге законнар белән билгеләнә.

5. Хезмәт законнарында каралган нигезләрдән тыш, муниципаль хезмәткәр белән хезмәт килешүен өзү муниципаль хезмәт турында гамәлдәге законнарда һәм район муниципаль хезмәте турында нигезләмәдә каралган нигезләмәләр буенча яллаучы (эш бирүче) вәкиле инициативасы буенча өзелергә мөмкин.

6. Муниципаль хезмәт вазифасында булу өчен чик яшь 65 яшь. Район муниципаль хезмәте вазифасын биләү өчен билгеләнгән чик яшькә җиткән муниципаль хезмәткәрләрнең район муниципаль хезмәтендә булу вакытын озайту рөхсәт ителә. Муниципаль хезмәткәрнең район муниципаль хезмәтендә булу вакытын бер елдан артык озайту рөхсәт ителми.

Статья 85. Район муниципаль хезмәткәренең хокуклары һәм бурычлары

1. Район муниципаль хезмәткәренең хокуклары һәм бурычлары гамәлдәге законнарда ярашлы рәвештә район җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

Статья 86. Район муниципаль хезмәте белән бәйлә чикләүләр.

1. Район муниципаль хезмәте белән бәйлә чикләүләр гамәлдәге законнарда ярашлы рәвештә район җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

Статья 87. Район муниципаль хезмәткәрен бүләкләү.

1. Район муниципаль хезмәткәрләренең үз вазифаи бурычларын уңышлы һәм намуслы башкарганнары, озак һәм кимчелексез хезмәтләре, аеруча мөһим һәм катлаулы биремнәре үтәгәннәре өчен район муниципаль хезмәткәрләренә бүләкләр кулланыла.

2. Район муниципаль хезмәткәрен бүләкләү төрләре һәм аны куллану тәртибе районның муниципаль хокукый актлары белән гамәлдәге законнарда ярашлы рәвештә билгеләнә.

3. Район муниципаль хезмәткәрен район Советының Мактау грамотасы белән бүләкләү тәртибе һәм шартлары район Советы карары белән билгеләнә.

Статья 88. Район муниципаль хезмәткәренең дисциплинар җаваплылыгы.

1. Дисциплинар җинаять кылган өчен район муниципаль хезмәткәрләре аңа йөкләнгән хезмәт бурычларын үтәмәгән яки тиешенчә үтәмәгән өчен яллаучы вәкиле (эш бирүче) түбәндәге дисциплинар җәзаларны кулланырга хокуклы:

1) искәртмә;

2) шелтә;

3) тиешле нигезләр буенча район муниципаль хезмәтеннән азат итү.

2. Дисциплинар хата җибәргән районның муниципаль хезмәткәре вакытлыча (ә бер айдан артык түгел), аның дисциплинар җаваплылыгы турындагы мәсьәлә хәл ителгәнчә, акчалата тотуны саклап, вазифа бурычларын үтәүдән читләштерелергә

мөмкин. Бу очракта район муниципаль хезмәткәрен вазифа бурычларын үтөүдән читләштерү районның муниципаль хокукый акты белән башкарыла.

3. Дисциплинар жәзаларны куллану һәм алу тәртибе, «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль законда каралган очрактардан тыш, хезмәт законнары белән билгеләнә.

Статья 89. Район муниципаль хезмәткәренә бирелә торган гарантияләр.

1. Хезмәт бурычларын үтәгәндә район муниципаль хезмәткәренә гамәлдәге законнарда каралган гарантияләр бирелә.

2. Районның муниципаль хезмәте турындагы нигезләмәдә районның муниципаль хезмәткәре өчен өстәмә гарантияләр каралырга мөмкин.

3. Пенсия белән тәэмин итү өлкәсендә районның муниципаль хезмәткәренә гамәлдәге законнарда билгеләнгән дәүләт граждан хезмәткәре хокуклары тулы күләмдә таратыла.

4. Район муниципаль хезмәткәренәң дәүләт пенсиясе күләмен билгеләү Татарстан Республикасы Законы нигезендә район муниципаль хезмәте вазыйфалары һәм Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәте вазыйфалары нисбәте белән гамәлгә ашырыла. Район муниципаль хезмәткәренәң дәүләт пенсиясенәң максималь күләме Татарстан Республикасы дәүләт граждан хезмәткәренәң тиешле вазыйфасы буенча дәүләт пенсиясенәң максималь күләмәнән артмаска тиеш.

5. Районның муниципаль хезмәткәре вазифа бурычларын үтәү белән бәйле рәвештә, шул исәптән районның муниципаль хезмәтеннән азат ителгәннән соң вафат булган очракта, үлгән кешенәң гаилә әгъзалары гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә туендыручысын югалткан очракта пенсия алу хокукына ия.

Статья 90. Район муниципаль хезмәткәренәң хезмәт хакы

1. Район муниципаль хезмәткәренәң хезмәт хакы акчалата тәэмин ителеш рәвешендә башкарыла, ул муниципаль хезмәт вазыйфасына ярашлы рәвештә муниципаль хезмәткәренәң вазыйфаи хезмәт хакыннан, шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә торган айлык һәм башка өстәмә түләүләрдән тора.

2. Вазыйфаи хезмәт хакы күләме, шулай ук айлык һәм башка өстәмә түләүләр күләме һәм аларны гамәлгә ашыру тәртибе районның норматив-хокукый актлары белән, әгәр гамәлдәге законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, мөстәкыйль билгеләнә.

3. Район муниципаль хезмәткәренәң хезмәт хакы күләме Татарстан Республикасы законнарында каралган чик нормативлар нигезендә билгеләнә.

XIII бүлек. РАЙОННЫҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

Статья 91. Районның икътисади нигезе

Районның икътисади нигезен районның муниципаль милкендәге мөлкәте, район бюджеты акчалары, шулай ук районның мөлкәт хокуклары тәшкил итә.

Статья 92. Районның муниципаль милке.

1. Муниципаль берәмлекләр милкендә булырга мөмкин:

1) жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән милек;

2) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очракларда жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук әлеге Уставның 6 статьясындагы 3 пунктта каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;

3) район Советы карарларына ярашлы рәвештә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазифаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) жирле үзидарә органнарына федераль законнар белән хәл итү хокукы бирелгән һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү өчен кирәкле милек;

5) федераль законнарға ярашлы рәвештә башка милек.

Статья 93. Районның муниципаль мөлкәтен биләү, аннан файдалану һәм аның белән эш итү

1. Районның жирле үзидарә органнары әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләр аермасын исәпкә алып, Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға һәм алар нигезендә кабул ителә торган район жирле үзидарә органнарының норматив хокукий актларына ярашлы рәвештә муниципаль милеккә мөстәкыйль ия булалар, файдаланалар һәм алар белән идарә итәләр.

2. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль милекне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренә жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә читләштерергә, башка килешүләр төзәргә хокуклы.

3. Районның жирле үзидарә органнары муниципаль милек реестрын Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләтле федераль башкарма хакимият органы билгеләгән тәртиптә алып баралар.

Статья 94. Районның муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль мөлкәтне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары Район Советы карарлары белән федераль законнар нигезендә билгеләнә.

2. Муниципаль мөлкәттән файдаланудан һәм хосусыйлаштырудан керемнәр Район бюджетына керә.

Статья 95. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Районның жирле үзидарә органнары әлеге Устав билгеләгән үз вәкаләтләре чикләрендә муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне төзәргә, үзгәртеп корырга һәм бетерергә, жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен кирәкле хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән муниципальара оешмалар төзүдә катнашырга хокуклы.

2. Районның жирле үзидарә органнары Район исемненән муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидияле жавап бирәләр һәм аларны үтәүне федераль законда билгеләнгән тәртиптә тәэмин итәләр.

Статья 96. Районның жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре

Район жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, әгәр федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән башкача билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

XIV бүлек. РАЙОННЫҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

Статья 97. Районның бюджеты

1. Районның үз бюджеты бар.
2. Район бюджеты Район Советы карары формасында эшләнә һәм раслана.
3. Район бюджетында районның жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлтелгән керемнәр һәм район жирле үзидарә органнары тарафыннан федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр хисабына район бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.
4. Районның жирле үзидарә органнары федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә һәм аларга ярашлы рәвештә Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларында кабул ителә торган тәртиптә федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына район бюджеты үтәләше турында хисаплар тапшыралар.

Статья 98. Бюджетный процесс в Районе.

1. Районда бюджет процессы.

1. Район бюджетын формалаштыру, раслау, үтәү һәм аның үтәләшен контрольдә тоту районның жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль рәвештә башкарыла. Район бюджетын формалаштыру, раслау һәм үтәү тәртибе Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.

2. Район бюджеты проекты, район Советының район бюджетын раслау турындагы карары, аның үтәләше турында еллык хисап, район бюджеты үтәләше барышы һәм жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләре саны турында квартал саен рәсми рәвештә бастырылырга тиеш.

3. Район бюджеты проекты өч елга (чираттагы финанс елы һәм план чоры) төзелә һәм раслана.

4. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проекты районның чыгым йөкләмәләрен финанс белән тәэмин итү максатларында районның социаль-иқтисади үсеше фаразы нигезендә төзелә.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проекты Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләрен үтәп кабул ителгән Татарстан

Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә район Башкарма комитеты тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проекты төзү:

Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәте таләпләрен) билгеләүче Россия Федерациясе Федераль Жыенына Россия Федерациясе Президенты мөрәжәгәте нигезләмәләре;

Россия Федерациясенәң милли үсеш максатларын һәм аларга ирешү буенча иҗтимагый хакимият органнары эшчәнлегенәң юнәлешләрен билгеләүче документлар

- Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы Бюджет, салым һәм таможня-тариф сәясәтенең төп юнәлешләре, Татарстан Республикасы бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре, муниципаль районның бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- социаль-иқтисади үсеш фаразлары;

- озак вакытлы чорга бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразы үзгәрешләре проекты);

- муниципаль программаларга (муниципаль программа проектларына, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр кертү проектларына);

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, район Советының муниципаль хокукый актлары (бюджет турында карардан тыш) белән билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.

8. Районның чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджеты турындагы карарда, әгәр алар Россия Федерациясе Бюджет кодексында, Татарстан Республикасы законнары, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә кабул ителгән муниципаль хокукый актлар турында Татарстан Республикасы законы, Татарстан Республикасы законнары һәм муниципаль хокукый актлар белән билгеләнмәгән очракта, жирлекләр бюджетлары арасында керемнәргә бүлү нормативлары, шулай ук керем төренең төркемнәре, ярдәмче төркемнәре һәм статьялары буенча Район бюджеты керемнәренең фаразланган күләмнәре булырга тиеш.

9. Район бюджеты турында карар белән раслана:

- Россия Федерациясе Бюджет кодексының 160.1 статьясында каралган очракларда бюджет керемнәренең Баш администраторлары Исемлегә

- әлеге Кодексның 160.2 статьясында каралган очракларда район бюджеты дефицитын финанслау чыганакларының Баш администраторлары Исемлегә;

- бюджет ассигнованиеләрен бүлекләр, бүлекчәләр, максатчан статьялар (муниципаль программалар һәм программалы булмаган эшчәнлек юнәлешләре), чыгым төрләре төркемнәре һәм максатчан статьялар (муниципаль программалар һәм программалы булмаган эшчәнлек юнәлешләре), чыгым төрләре төркемнәре, бүлекләр, чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты чыгымнарын классификацияләү бүлекчәләре буенча бүлү;

- чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты акчаларының баш идарәчеләре, бүлекләр, бүлекчәләр һәм максатчан статьялар (муниципаль программалар һәм программалы булмаган эшчәнлек юнәлешләре), район бюджеты чыгымнарын классификацияләү чыгымнары төрләре төркемнәре буенча район бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы;

- жәмәгать норматив йөкләмәләрен үтәүгә юнәлтелгән бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;

- башка бюджетлардан алынган һәм (яки) Россия Федерациясә бюджет системасының башка бюджетларына чираттагы финанс елында һәм план чорында бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

- план чорының беренче елына район бюджетының шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарының гомуми күләменең 2,5 процентыннан ким булмаган күләмдә (максатчан билгеләнешкә ия булган Россия Федерациясә бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмаганда), план чорының икенче елына гомуми күләмнең 5 процентыннан ким булмаган күләмдә гомуми күләменең район бюджеты чыгымнары (Россия Федерациясә бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар хисабына каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), максатлы билгеләнүләре булган);

- чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты дефицитын финанслау чыганаclarы;

- муниципаль эчке бурычның югары чиге һәм (яисә) муниципаль тышкы бурычның югары чиге, чираттагы финанс елыннан һәм план чорының елдан-ел артуыннан килүче елның 1 гыйнварына торышы буенча, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның югары чиге күрсәтеләп;

- Россия Федерациясә Бюджет кодексы нигезендә билгеләнгән һәм аның нигезендә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы нигезендә район Советының муниципаль хокукый актлары тарафыннан кабул ителгән район бюджетының башка күрсәткечләре.

11. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен төгәлли һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.

12. Проект белән бер үк вакытта чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карарлар район Советына тапшырыла:

- районның бюджет сәясәтенең һәм чираттагы финанс елына һәм план чорына районның салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- агымдагы финанс елының узган чорында районның социаль-иқътисади үсешенең алдан йомгаклары һәм агымдагы финанс елында районның социаль-иқътисади үсешенең көтелгән йомгаклары;

- районның социаль-иқътисади үсеше фаразы;

- чираттагы финанс елына һәм план чорына районның консолидацияләнгән бюджетының төп характеристикаларын (килемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) фаразлау;

- район бюджеты проектына аңлатма язуы;

- бюджетара трансфертларны бүлү методикасы (методика проектлары) һәм исәп-хисаплары;

- чираттагы финанс елыннан соң киләсе елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның югары чиге яки муниципаль тышкы бурычның югары чиге (чираттагы финанс елы һәм план чорының һәр елы);

- агымдагы финанс елына бюджетның көтелгән үтәлешен бәяләү;

- районның вәкилләкле органнары, суд системасы органнары, тышкы муниципаль финанс контроле органнары тарафыннан тәкъдим ителгән күрсәтелгән

органнарның бюджет сметалары проектлары, күрсәтелгән бюджет сметаларына карата районның финанс-бюджет палатасы белән фикер каршылыклары килеп чыккан очракта тәкъдим ителә;

- район бюджеты керемнәре чыганаclarы реестрлары;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән һәм аңа ярашлы рәвештә Татарстан Республикасы Бюджет кодексында һәм әлеге Уставта кабул ителгән башка документлар һәм материаллар.

13. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты проектын төзү район Башкарма комитеты тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә кабул ителә торган федераль законнар нигезендә башкарыла.

14. Район Башкарма комитеты район Советы каравына чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карар проектын агымдагы елның 15 ноябрәннән дә соңга калмыйча кертә.

15. Чираттагы финанс елына һәм план чорына район бюджеты турында карар проектын карау һәм аны раслау тәртибе, район Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән, Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турында карарның үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрне һәм характеристикаларны (приложениеларне) раслауны күздә тотарга тиеш.

16. Район бюджеты турында Карар, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм район бюджеты турында карарда башкасы каралмаган булса, 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанс елының 31 декабрәнә кадәр гамәлдә.

Район бюджеты турындагы карар билгеләнгән сroкта рәсми рәвештә бастырылырга тиеш.

17. Районның жирле үзидарә органнары район бюджетының баланслы булуын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, муниципаль бурыч күләме һәм структурасы, районның бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча билгеләнгән федераль законнарның һәм Татарстан Республикасы законнарының үтәлешен тәмин итә.

18. Бюджетларында Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар (субвенцияләрдән тыш) һәм (яки) салым керемнәре өлеше соңгы өч хисап финанс елының икесендә өстәмә түләүләр нормативлары буенча жирле бюджетларның үз керемнәре күләменә 70 процентыннан артып киткән муниципаль берәмлекләр Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы нигезендә бюджет акчаларын куллануның нәтижәләлеген арттыру һәм жирле бюджетның салым һәм салым булмаган керемнәрен арттыру буенча чаралар турында килешүләр төзи;

19. Бюджет, район керемнәре Россия Федерациясенә бюджет законнарына, салымнар һәм җыемнар турында законнарга һәм башка мәжбүри түләүләр турында законнарга ярашлы рәвештә формалаштырыла.

20. Район бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган формаларда башкарыла.

Районның жирле үзидарә органнары районның чыгым йөкләмәләре реестрын Россия Федерациясе Бюджет кодексы таләпләренә ярашлы рәвештә районның Башкарма комитеты билгеләгән тәртиптә алып баралар.

21. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга район бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыру, федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.

22. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

Районның капитал кертемнәр программасына кертелгән 10000000 сумнан артык смета бәясендәге инвестиция проектлары белән муниципаль милек капитал төзелешенә бюджет инвестицияләрен гамәлгә ашыруга бюджет ассигнованиеләре чыгымнарның Ведомство структурасы составында район бюджеты турында карарда һәр инвестиция проекты һәм аңа туры килгән чыгымнар төре буенча аерым чагылыш таба.

Муниципаль милектәге капитал төзелеш объектларына бюджет инвестицияләрен гамәлгә ашыруга бюджет ассигнованиеләре, район капитал салулар программасына кертелгән 10000000 сумнан артык смета бәясендәге инвестиция проектлары нигезендә, һәр инвестиция проекты һәм аңа туры килә торган чыгымнар төре буенча аерым чагылыш таба.

23. Югары Ослан муниципаль районында бюджет процессы бюджет процессын жайга салучы Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарына төгәл туры китереп гамәлгә ашырыла.

Статья 99. Муниципальара характердагы жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итүгә чыгымнар

1. Район составына керүче торак пунктлар муниципальара характердагы жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итүгә район бюджеты чыгымнарын гамәлгә ашыруга субсидияләр күчәрәләр:

район чикләрендә торак пунктлар чикләреннән тыш жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру, шулай ук федераль законнарда ярашлы рәвештә автомобиль юлларын куллану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру;

халыкка транспорт хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм район чикләрендәге торак пунктлар арасында халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру;

район территориясендә (аерым территорияләр халкын медицина-санитар тәэмин итү функцияләрен башкаручы башкарма хакимиятнең федераль округына буйсынучы медицина учреждениеләрендә медицина ярдәме белән тәэмин ителә торган территорияләр исемлегенә кертелгән жирлек территорияләрен исәпкә алмаганда) амбулатор-поликлиника, стационар-поликлиника һәм хастаханә учреждениеләрендә беренчел медицина-санитар ярдәм күрсәтүне оештыру, хатын-кызларга йөклелек чорында, бала тудыру вакытында һәм аннан соң ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү;

көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын утильләштерү һәм эшкәртүне оештыру.

2. Күрсәтелгән бюджетара субсидияләр күләме район Советы карары һәм жирлекләрнең вәкиллеке органнарының районның барлык тиешле жирлекләре өчен бердәм булган норматив буенча жирле бюджетлар турындагы карарлары белән бер гражданга (яки халыкка) яки муниципаль хезмәтләр кулланучыга исәп-хисапта раслана.

3. Жирлекнең жирле үзидарә органы район бюджеты турында район Советы Карарын район бюджетына бюджетара субсидияләр күчәрү өлешендә үтәмәгән очракта, бюджетара субсидияләр суммасы федераль салымнардан һәм җыямнардан, салым режимнарында каралган салымнардан, жирле бюджетка кертелергә тиешле региональ һәм жирле салымнардан керткән керемнәр хисабына тәртиптә, Россия

Федерациясе Финанс министрлыгы тарафыннан билгеленгән гомуми таләпләрне үтәп, районның финанс-бюджет палатасы тарафыннан билгеләнә.

Статья 100. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу Россия Федерациясенең дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу өлкәсендә контракт системасы турындагы законнарына ярашлы рәвештә башкарыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр район бюджеты акчалары хисабына сатып алына.

Статья 101. Район гражданның үзара салым салу чаралары

1. Гражданның үзара салым салу чаралары дип гражданның жирле өһәмияттәге конкрет мәсьәләләргә хәл итү өчен бер тапкыр түләүләргә аңлатыла. Гражданның үзара салым тәртибендә түләүләр күләме муниципаль берәмлекнең (жирлек составына керүче торак пунктның яисә аның территориясенең бер өлеше) барлык халкы өчен абсолют зурлыкта, муниципаль берәмлекнең (жирлек составына керүче торак пунктның яисә аның территориясенең бер өлеше) гомуми халкының 30 процентыннан артмаса тиеш булган һәм алар өчен түләүләр күләме киметелгән мөмкин булган аерым категория гражданның тыш тигез итеп билгеләнә.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән гражданның бер тапкыр түләүләргә кергән һәм куллану мәсьәләләргә жирле референдумда, ә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принципнары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясындагы 1 өлешендәге 4, 4.1 һәм 4.3 пунктларында каралган очракларда гражданның жыенында хәл ителә.

Статья 102. Районның муниципаль алынмалары (муниципаль бурычы)

Район муниципаль алынмаларны, шул исәптән муниципаль кыйммәтле кәгазьләргә чыгару юлы белән, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Район уставы нигезендә гәмәлгә ашырырга хокукы.

Статья 103. Бюджет хисабы. Район бюджеты үтәлеше турында еллык хисап

1. Районның бюджет хисабы еллык булып тора.

2. Районның бюджет хисабы районның финанс-бюджет палатасы тарафыннан бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының бюджет хисабы нигезендә төзелә һәм районның Башкарма комитетына тапшырыла.

3. Район бюджеты үтәлеше турында еллык хисап район Советы карары белән расланьрга тиеш.

4. Район бюджеты үтәлеше турында еллык хисап район Советына тапшырылганчы тышкы тикшерүгә дучар ителә, ул бюджет акчаларының баш

администраторларының бюджет хисапларын тышкы тикшерүне һәм район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапка нәтижә эзерләүне үз эченә ала.

Район бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү өлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәп, районның Контроль-хисап органы тарафыннан башкарыла.

Жирлекнең вәкиллекле органы мәрәжәгәте буенча жирлек бюджеты үтөлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү районның Контроль-хисап органы тарафыннан башкарыла ала.

5. Район Башкарма комитеты агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча район бюджеты үтөлеше турында хисап тапшыра. Район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапка нәтижә эзерләү бюджет акчаларының баш администраторларының еллык бюджет хисабын тышкы тикшерү мөгълүматлары нигезендә 1 айдан артмаган срокта үткөрелә.

6. Район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапка йомгак районның Контроль-хисап органы тарафыннан бер үк вакытта районның Башкарма комитетына жиберелә.

7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча район Башкарма комитеты район Советына хисап финанс елында район бюджеты үтөлеше турында еллык хисап тапшыра. Бюджет үтөлеше турындагы еллык хисап белән бер үк вакытта бюджет үтөлешен һәм бюджет хисаплылыгын анализлауны, муниципаль биремнең үтөлеше һәм (яисә) бюджет ассигнованиеләрен куллануның башка нәтижәләре турында белешмәләрен, бюджет үтөлеше турында карар проекты, бюджет үтөлеше турында башка бюджет хисабы һәм консолидацияләнгән бюджет үтөлеше турында бюджет хисабы, башка документлар, Россия Федерациясенең бюджет законнарында каралган.

8. Район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны карау нәтижәләре буенча район Советы район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны раслау яки кире кагу турында Карар кабул итә.

Район Советы район бюджеты үтөлеше турында еллык хисапны кире каккан очракта, ул дәрәс булмаган яки тулы булмаган мөгълүматны чагылдыру фактларын бетерү һәм 1 айдан артмаган срокта кабат тапшыру өчен кайтарыла.

9. Район бюджеты үтөлеше турында карар белән район бюджетының керемнәре, чыгымнары һәм дефициты күрсәтелгән хисап финанс елы өчен район бюджеты үтөлеше турында хисап раслана.

Хисап финанс елында район бюджеты үтөлеше турында район Советы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:

район бюджеты керемнәре бюджет керемнәрен классификацияләү кодлары буенча;

район бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча район бюджеты чыгымнары;

район бюджеты чыгымнарын бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчэләре буенча;

бюджет дефицитын финанслау чыганаclarын классификацияләү кодлары буенча район бюджеты дефицитын финанслау чыганаclarы;

Статья 104. Районның жирле бюджеты үтөлеше.

1. Районның жирле бюджеты Россия Федерациясе Бюджет кодексына ярашлы рәвештә башкарыла.

2. Район бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомствога буйсынуы нигезендә башкарыла.

3. Район бюджеты үтөлешенә касса хезмәте күрсәтү, район бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

Статья 105. Муниципаль финанс контроле.

1. Муниципаль финанс контроле бюджет хокук мөнәсәбәтләрен, гавами норматив йөкләмәләрен һәм физик затларга башка түләүләр буенча йөкләмәләрен Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан чыгаручы хокукый актлар нигезләмәләрен үтәүне тәэмин итү максатларында гамәлгә ашырыла.

Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, алдан һәм аннан соңгысына бүленә.

2. Тышкы муниципаль финанс контроле Югары Осман муниципаль районының Контроль-хисап палатасы тарафыннан башкарыла.

3. Эчке муниципаль финанс контроле Федераль казначылыкның, районның Финанс-бюджет палатасының, бюджет акчаларының баш администраторларының контроль эшчәнлеге булып тора.

4. Алдан контроль Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларын үтәү процессында бюджет бозуларын кисәтү һәм туктату максатларында башкарыла.

5. Алга таба контроль Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларын үтәү нәтижәләре буенча аларның законлы үтөлешен, исәп-хисапның һәм хисапның дәрәсләген билгеләү максатыннан башкарыла.

6. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясе Бюджет кодексында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә гамәлгә ашырыла.

XV БҮЛЕК. РАЙОН УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР
ҺӘМ ӨСТӘМӘЛӘР КЕРТҮ

Статья 106. Район Уставы проекты әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү тәртибе

1. Район Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында район Советы карары проекты район Советы Башлыгы, район Советы депутатлары, район Башкарма комитеты житәкчесе, территорияль ижтимагый

үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре тарафыннан район Советына кертеләргә мөмкин.

2. Район Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектын әзерләү өчен район Советы карары белән махсус комиссия төзеләргә мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Район Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында район Советы карары проекты, район Советы тарафыннан каралган көнгә кадәр, күрсәтелгән Устав проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, район Советының күрсәтелгән карары проектын, шулай ук гражданның аны закон нигезендә тикшерүдә катнашу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка житкерү) белән рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкереләргә) тиеш. Район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен, шулай ук район Уставына әлеге Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, конституция яки Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очракта гражданның аны тикшерүдә катнашу тәртибен рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка житкерү) таләп ителми.

4. Район Уставы проекты, район Советының әлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары буенча аларны карау алдыннан район Советы утырышында әлеге Уставның 15 статьясына ярашлы рәвештә ачык тыңлаулар үткәрелә.

Статья 107. Район Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү тәртибе

1. Район Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектын карау Район Советы Регламентына ярашлы рәвештә кимендә ике укылышта башкарыла.

2. Район Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты беренче укылышта кабул ителгәннән соң, әлеге проект район Башлыгы тарафыннан район Советы депутатларына, әлеге уставның 72 статьясының 1 пунктында күрсәтелгән хокук ижаты инициативасы хокукының башка субъектларына төзәтмәләр кертү өчен жиберелә.

3. Әгәр район Башлыгы район Советы рәисе вәкаләтләрен башкарса, район Башлыгы тавышы район Уставы, район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт кабул ителгәндә район Советы депутаты тавышы буларак исәпкә алына.

Статья 108. Район Уставының үз көченә керү тәртибе, Әлеге уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар

1. Район Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында район Советы Карары муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә башкарма хакимиятнең вәкаләтле федераль органы территорияль органында Федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә алынырга тиеш»;

2. Район уставы, Район Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Район Советы карары алар дәүләт теркәве узганнан соң "Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәве турында" 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы

Федераль законның 4 статьясындагы 6 өлешендә каралган Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре уставларына үзгәрешләр кертү турында муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендәге вәкаләтле федераль башкарма хакимият органынан килгән көннән жиде көн эчендә рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

3. Район Уставына кертелгән һәм районның жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртүче үзгәрешләр һәм өстәмәләр, жирле үзидарә органнары вәкаләтләре (жирле үзидарәнең сайлап куелган вазыйфаи затларын сайлау вәкаләтләре һәм тәртибеннән тыш) күрсәтелгән үзгәрешләрне һәм өстәмәләрне район Уставына кертү турында муниципаль хокукый акт кабул иткән район Советының вәкаләтләре срогы тәмамланганнан соң үз көченә керә

4. Район Уставына кертелгән һәм районның контроль-хисап органын булдыруны күздә тоткан үзгәрешләр һәм өстәмәләр гамәлдәге законнарда каралган тәртиптә үз көченә керә.

5. Район Уставын Федераль законга, Татарстан Республикасы законына туры китерү әлеге закон актлары белән билгеләнгән срокта башкарыла. Район уставын федераль канунга, Татарстан Республикасы законына туры китерү әлеге закон актларында билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Федераль законда, Татарстан Республикасы законында күрсәтелгән срок билгеләнмәгән очракта, Район уставын федераль законга, Татарстан Республикасы субъекты законына туры китерү срогы тиешле федераль законның, Татарстан Республикасы законының үз көченә керү датасын, муниципаль хокукый акт проекты рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм гавами тыңлауларда район уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында фикер алышу, гражданныр тәкъдимнәрен исәпкә алу, район Советы утырышларының чиратлылыгын, мондый муниципаль хокукый акты дөүләт теркәве һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) срокларын исәпкә алып билгеләнә һәм алты айдан артмаска тиеш.

6. Район Уставына кертелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр жирле үзидарә органнары арасында вәкаләтләр бүләшү (район Уставын федераль законнардагы туры китерү очрактарыннан, шулай ук жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын сайлау вәкаләтләре, сроклары, тәртибе үзгәрү очрактарыннан тыш) Район Уставына кертелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый акт кабул иткән район Советының вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң, ә муниципаль районның вәкилләкә органы «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» Татарстан Республикасы Законның 22 статьясындагы 3 өлешенәң 3 өлеше яисә 1 пункты нигезендә төзелгән очракта - Район Башлыгының күрсәтелгән үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль хокукый актка кул куйган вәкаләтләре чоры тәмамланганнан соң кертелә.

Совет рәисе урынбасары,
Югары Ослан муниципаль районы
Башлыгы урынбасары

С.В. Осянин

Югары Ослан муниципаль районы
Советының 2023 елның 20 мартындагы
32-430 номерлы карарына
2 нче кушымта

**«ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЮГАРЫ ОСЛАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ УСТАВЫ
ПРОЕКТЫ ТУРЫНДА» ЮГАРЫ ОСЛАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СОВЕТЫ КАРАРЫ
ПРОЕКТЫНА ГРАЖДАННАРНЫҢ ТӘКЪДИМНӨРЕН ИСӘПКӘ АЛУ ТӘРТИБЕ**

1. «Татарстан Республикасы Югары Ослан муниципаль районы Уставы проекты турында» Югары Ослан муниципаль районы Советы Карары проектына тәкъдимнәр 2023 елның 1 апреленә кадәр язма рәвештә Ф.И. О. һәм авторның яшәү урыны турында мәгълүмат белән кертелә. Тәкъдимнәр түбәндәге адрес буенча кабул ителә: 422570, Югары Ослан авылы, Чехов урамы, 18 йорт, Югары Ослан муниципаль районы Советы, эшче төркем секретаре Н.В.Пичугинага Татарстан Республикасы хокукый мәгълүматларының рәсми порталында, Югары Ослан муниципаль районының рәсми сайтында урнаштырылган көннән, шимбә һәм якшәмбедән тыш, көн саен 8.00 дән 16.00 гә кадәр.

Белешмәләр өчен Телефон: 8 (84379) 2-18-36.

Совет рәисе урынбасары,
Югары Ослан муниципаль районы
Башлыгы урынбасары

С.В. Осянин

Югары Ослан муниципаль районы
Советының 2023 елның 20
мартындагы 32-430 номерлы
карарына

3 нче кушымта

**«ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЮГАРЫ ОСЛАН МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ
УСТАВЫНА ҮЗГӘРЕШЛӘР ҺӘМ ӨСТӘМӘЛӘР КЕРТҮ ТУРЫНДА» ЮГАРЫ ОСЛАН
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СОВЕТЫ КАРАРЫ ПРОЕКТЫН ТИКШЕРҮДӘ
ГРАЖДАННАРНЫҢ КАТНАШУ ТӘРТИБЕ**

1. Халык алдындагы тыңлауларда чыгыш ясау хокукы белән катнашу өчен 422570, Татарстан Республикасы, Югары Ослан муниципаль районы, Югары Ослан авылы, Чехов урамы 18 нче йорт адресы буенча Югары Ослан муниципаль районы Советына Пичугина Н.В. шәхсән яисә почта аша гариза бирелә (конвертта «Уставны тикшерү» тамгасы белән).

2. Үз тәкъдимнәрен дәлилләү өчен чыгыш ясау хокукы булган жәмәгать тыңлауларында ТР Югары Ослан муниципаль районы Советына язма гаризалар биргән район халкы катнаша.

3. Халык тыңлауларында чыгыш ясау хокукы булмаган барлык кызыксынучы кешеләр катнаша ала.

4. Катнашучыларны теркәү жәмәгать тыңлаулары башланганчы 30 минут алдан башлана.

5. Жәмәгать тыңлауларында катнашучылар чыгыш ясау хокукы белән гариза бирү вакытына бәйле рәвештә үз тәкъдимнәрен чиратлап дәлилләү өчен чакырыла.

6. Жәмәгать тыңлауларында катнашучыларның чыгышлары 5 минуттан артмаска тиеш.

7. Жәмәгать тыңлауларында катнашучылар чыгыш тәмамланганнан соң чыгыш ясаучыларга сораулар бирергә хокуклы.

8. Жәмәгать тыңлауларында катнашучылар жәмәгать тыңлаулары барышына тыкшынырга, аларны өзәргә һәм аларны үткәргә комачауларга хокуклы түгел.

9. Катнашучылар Жәмәгать тыңлауларын үткөрү тәртибен бозган очракта, рәислек итүче аларны утырыш залынан чыгаруны таләп итәргә хокуклы.

Совет рәисе урынбасары,
Югары Ослан муниципаль районы
Башлыгы урынбасары

С.В. Осянин